

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

ERASMUS+ DEĞİŞİM PROGRAMI İLE ARTAN
ETKİLEŞİMİN GENÇLERİN KİMLİĞİ ÜZERİNE
ETKİLERİ

Sidar BOZKUR

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Zelal Başak KIZILKAN

Mardin 2019

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

ERASMUS+ DEĞİŞİM PROGRAMI İLE ARTAN
ETKİLEŞİMİN GENÇLERİN KİMLİĞİ ÜZERİNE
ETKİLERİ

Sidar BOZKUR

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Zelal Başak KIZILKAN

Mardin 2019

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı 15759004 numaralı öğrencisi Sidar BOZKUR'un hazırladığı “Erasmus + Değişim Programı İle Artan Etkileşimin Gençlerin Kimliği Üzerine Etkileri” başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 13/05/2019 Pazartesi günü saat 10:00’da yapılmış, tezin onayına oy çokluğu/oybirliğiyle karar verilmiştir.

Üye :Doç. Dr. Hüseyin ŞEYHANLIOĞLU

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Hasibe Gül SEVİNÇ

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Zelal Başak Kızıllan KISACIK

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ...../...../2019 tarih ve ...../..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2019

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Ömer BOZKURT

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ŞEKİLLER TABLOSU	vi
ÇİZELGELER TABLOSU	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırma konusu	1
1.2. Araştırma altyapısı	3
1.3. Araştırma sorusu	4
1.4. Araştırmanın uygunluğu	4
1.5. Zaman aralığı	5
1.6. Literatür taraması	5
1.7. Katkı.....	7
1.8. Tanımlar	8
1.8.1. Kültür nedir?	8
1.8.2. Kültürel etkileşim.....	8
1.8.3. Kimlik nedir?	8
1.8.3.1. Kimlik oluşumu	9
1.8.3.2. Bireysel kimlik.....	10
1.8.3.3. Kolektif kimlikler	10
1.8.3.4. Ulusal kimlik.....	11
1.8.3.5. Etnik kimlik.....	11
1.8.3.6. Kültürel kimlik, kültürlerarası kimlik ve kültürlenme	11
1.8.3.7. Yerel kimliğe karşı küresel kimlik	12
1.8.4. Erasmus+ Değişim Programı	12
1.8.4.1. Erasmus+ Değişim Programının amacı	13
1.8.4.2. Uluslararasılaşma meselesi ve Erasmus+.....	13
1.9. Araştırmanın yapısı	15
2. TEORİK ÇERÇEVE.....	16
2.1. Kültürlerarası etkileşim ve Erasmus+ Değişim Programı	20
2.1.1. Kültürlerarası etkileşimin tarihi arkaplanı: M.S 1.YY'da Hindistan-Çin örneği	21
2.1.2. Kültürel değişikliklere ayak uydurma: İletişim boyutunda dilsel uyum	22
2.1.3. Kültürlerarası karşılaşmalarda iletişime adaptasyon: Yaklaşımlar	23
2.1.3.1. Uzunlamasına yaklaşım	23
2.1.3.2. İletişime uyum teorisi.....	23
2.1.3.3. Hiyerarşi hipotezi.....	23
2.1.4. Kültürlerarası karşılaşmalarda etkileşimi yönlendiren faktörler	23
3. METODOLOJİ.....	25
3.1. Çalışmada kullanılacak araştırma yönteminin gerekçesi	25
3.2. Araştırma tasarısı	26
3.3. Araştırma alanı ve araştırmacı ilişkisi.....	27
3.4. Veri toplama.....	27
3.4.1. Örneklem seçimi.....	27
3.5. Veri analizi.....	28

4. VERİ DEĞERLENDİRME SONUÇLARI	30
4.1. Katılımcıların demografik özellikleri.....	30
4.2. Erasmus+ deneyiminde kimlik oluşumu.....	33
4.2.1. Bireysel edinimler.....	33
4.2.2. Toplumsal edinimler.....	41
4.2.3. Hareketlilik öncesi beklentiler	48
4.2.4. Hareketlilik esnasında ve sonrasında edinilen tecrübeler	51
4. TARTIŞMA	54
5. SONUÇ	60
KAYNAKÇA.....	63
EK 1. : ANKET	67
ÖZGEÇMİŞ.....	71

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Erasmus+ Değişim Programı ile Artan Etkileşimin Gençlerin Kimliği Üzerine Etkileri

Sidar BOZKUR

Mardin Artuklu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

2019: 79 Sayfa

Bu araştırmada son on yıl içerisinde Türkiye'deki üniversite öğrencileri arasında gittikçe popülerleşen Erasmus+ Değişim Programı ve Mardin Artuklu Üniversitesi özelinde programdan faydalanan öğrencilerin artan etkileşim sonucu mevcut kimlik bilincinde meydana gelen değişiklikler incelenmiştir. 10-11 Aralık 1999 tarihinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday ülke olması ve uyum sürecinin başlatılmasından itibaren en köklü değişimler eğitim alanında gerçekleşmiştir. Bunun temelinde 19 Haziran 1999'da Bologna sürecine geçiş ve sonrasında Avrupa'da ortak yükseköğretim zemini oluşumunu sağlamak için başlatılan değişim programı Erasmus+ yatmaktadır. Yapılan araştırmada elde edilen verilere göre değişim programı aracılığı ile farklı bir kültür ile etkileşime girme şansı yakalayan bireylerin bireysel ve toplumsal edinimler bakımından büyük gelişmeler edindiği ve bu edinimlerin mevcut kimlik bilinçleri üzerinde büyük etkisi olduğu görülmüştür. Hareketlilikten önce katılımcıların büyük bir bölümünün içinde bulunduğu toplumun mevcut çokkültürlü yapısı, bireylerin hoşgörülü ve yeniliklere açık olmasını sağlamış; ve bunun bir sonucu olarak yeni bir ülke ve yeni bir kültür tecrübesi kimlik edinimi bakımından daha iyi sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bu araştırma için gerekli bilgiyi toplamak ve analiz etmek amacıyla Değerlendirme Araştırması ve Tarama Araştırması yöntemlerinden faydalanılmıştır. Nitel ve nicel veri araştırma yöntemlerinden aynı anda faydalanılmış, bu da çalışmadan elde edilen sonuçların güvenilirliğini büyük oranda arttırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erasmus+, Uluslararasılaşma, Avrupalılaşma, Kültür Şoku, Tarama araştırması, Kimlik

ABSTRACT

Master Thesis

The Effects of Increased Interaction through Erasmus+ Exchange Program on the Identity of Young People

Sidar BOZKUR

Mardin Artuklu University

Institute of Social Sciences

Department of Political Sciences and International Relations

2019: 79 Pages

The aim of this research is to examine the changes in the current identity awareness of students who participate in Erasmus+ Student Exchange Programme, especially in Mardin Artuklu University. As a result of increasing interaction after Turkey took the position of a candidate country for European Union on 10-11 December 1999 and after the period of adaptation started, the most radical changes took place in the field of education. Behind this fact lies the transformation to Bologna procedure and, later on, the programme Erasmus+ aiming at building grounds for a common higher education in Europe. According to the data obtained from the study, it is seen that individuals who had the chance to interact with a different culture through the exchange program have had great developments in terms of individual and social acquisitions and these acquisitions have a great impact on the existing identity consciousness. The multicultural nature of the society in which almost all of the participants lived before the mobility ensured that individuals were tolerant and open to innovations; as a result of which, a new country and a new cultural experience have produced better results regarding identity acquisition. Evaluation Research and Survey Research methods were implemented in order to collect and analyze the required data for this research. Qualitative and quantitative data research methods were used at the same time, which greatly increased the reliability of the results obtained from the study.

Keywords: Erasmus+, Internationalisation, Europeanisation, Culture Shock, Survey Research, Identity

ÖNSÖZ

Bu eseri yazma fikri beş yıl boyunca Mardin Artuklu Üniversitesi Erasmus+ Kurum Koordinatörlüğü'nde çalıştığım süre zarfında gençlerin programdan faydalanırken ne tür değişimler geçirdiğine yönelik gözlemlerim sonucu ve aynı zamanda kendimin de bu değişim programı ile yurt dışına gidip döndükten sonra edinmiş olduğum deneyimler sonucu ortaya çıkmıştır. Genel hatlarıyla anlatmaya çalıştığım şey, Erasmus+ Değişim Programı aracılığı ile yurt dışında eğitim görme fırsatı bulan bireylerin ne tür tecrübeler edindiği ve bu tecrübelerin kimliklerinde ne tür değişiklikler meydana getirdiğini araştırmaktır. Bu çalışmayı yaparken bana her türlü desteği sunmaktan çekinmeyen sayın danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Zelal Başak KIZILKAN'a, kaynak taraması ve tez konusu ile ilgili tavsiyelerinden dolayı Dr. Öğr. Üyesi Adnan ÇETİN'e, tez yazım süreçlerindeki ve sonrasındaki yardımlarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EREN'e, istatistik analizi kısmında büyük yardımı dokunan Öğr. Gör. Veysi ACIBUCA'ya, süreç boyunca desteğini eksik etmeyen aileme ve sevgili dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1. Cinsiyet Dağılımı	30
Şekil 2. Etnik Köken	30
Şekil 3. Eğitim Seviyesi	31
Şekil 4. Kalış Süresi	31
Şekil 5. Yaş Dağılımı	32
Şekil 6. Daha Önce Hareketlilikten Faydalanma Durumu	32
Şekil 7. Bireysel edinimler: 1. Bireysel sorumluluk bilincim gelişti.....	36
Şekil 8. Bireysel edinimler: 2. Olayları farklı açılardan değerlendirme bilincim gelişti	37
Şekil 9. Bireysel edinimler: 3. Kendime olan güvenim arttı.	37
Şekil 10. Bireysel edinimler: 4. Tek başıma daha doğru kararlar verebiliyorum.	38
Şekil 11. Bireysel edinimler: 5. Çevremdeki insanların sorunlarına farklı bir bakış açısıyla çözüm buluyorum.....	38
Şekil 12. Bireysel edinimler: 6. Sosyal sorumluluk projelerinde daha aktif rol almaya başladım.	39
Şekil 13. Bireysel edinimler: 7. Kitap okuma, araştırma ve kendimi geliştirme konusunda daha çok çaba sarf ediyorum.....	39
Şekil 14. Bireysel edinimler: 8. Daha planlı ve düzenli çalışmaya başladım.	40
Şekil 15. Bireysel edinimler: 9. Farklı kültürdeki insanlarla daha çok iletişim kurmaya başladım.	40
Şekil 16. Bireysel edinimler: 10. Dünya tarihini daha çok merak etmeye başladım.	41
Şekil 17. Toplumsal edinimler: 1. Siyasal olayları yorumlama biçimim değişti.....	44
Şekil 18. Toplumsal edinimler: 2. Dini aidiyetimi sorgulamaya başladım	44
Şekil 19. Toplumsal edinimler: 3. Vatandaşlık aidiyetimi sorgulamaya başladım.....	45
Şekil 20. Toplumsal edinimler: 4. Etnik aidiyetime bağlılığım arttı	45
Şekil 21. Toplumsal edinimler: 5. Farklı kültür, din ve yaşam tarzlarına bakış açım değişti.....	46
Şekil 22. Toplumsal edinimler: 6. Birlikte yaşama, aile bağları gibi kavramlara daha çok önem vermeye başladım	46
Şekil 23. Toplumsal edinimler: 7. Önyargılarla hareket etmenin yanlış olduğunu daha iyi kavradım.	47
Şekil 24. Toplumsal edinimler: 8. Bireysel hakların toplumsal/milli değerlerden daha önemli olduğuna inanmaya başladım	47
Şekil 25. Toplumsal edinimler: 9. Uluslararası ilişkilerin (sosyal, siyasi, ekonomik) önemini daha iyi anladım	48
Şekil 26. Toplumsal edinimler: 10. Hareketlilik sonrasında kendimi daha çok Avrupalı hissediyorum	48

ÇİZELGELER TABLOSU

Çizelge 1. Bireysel edinime ilişkin ölçek sorularının istatistiksel sonuçları (One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test Sonuçları) (n=41)	28
Çizelge 2. Toplumsal edinimlere ilişkin ölçek sorularının istatistiksel sonuçları (One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test Sonuçları) (n=41).....	29
Çizelge 3. Bireysel edinim soruları toplamının istatistiksel sonuçları.....	33
Çizelge 4. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	33
Çizelge 5. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının etnik köken değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	34
Çizelge 6. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	34
Çizelge 7. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının yaş değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.....	35
Çizelge 8. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının daha önce erasmustan faydalanma durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	35
Çizelge 9. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının yurt dışında kalış süresi değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	35
Çizelge 11. Toplumsal edinim soruları toplamının istatistiksel sonuçları	41
Çizelge 12. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	41
Çizelge 13. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının etnik köken değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	42
Çizelge 14. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	42
Çizelge 15. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının yaş değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	43
Çizelge 16. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının daha önce erasmustan faydalanma durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	43
Çizelge 17. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının yurt dışında kalış süresi değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.	43

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma konusu

21. yüzyıl toplumunu en iyi şekilde tanımlayan kelimelerin başında “çokkültürlü toplum” gelmektedir. Çokkültürlülük; dil, inanç, etnik yapı vb. farklılıklarından kaynaklanan kültürel kimliklerin bir arada yaşatılmasının ve yönetilmesinin adı olarak belirtilebilir. Çokkültürlülük, çekici ve ikna edici bir olgudur. Tanımları ve bağlılıkları milliyetçiliğin sınırlarını aşan ve taahhütleri küresel toplumun daha geniş bir vizyonuna sabitlenen bir insana işaret eder. Dünya vatandaşı olabilmek için uluslararası bir kişi olma olgusu uzun zamandan beri çoğu insanın gerçekleştirmeye gayret gösterdiği bir ideal olmuştur (Adler, 2002). Kıtalararası ulaşımın günbegün gelişen teknoloji sayesinde oldukça basit bir olgu haline gelmesi ve insanlar arası etkileşimin hızlı bir şekilde artması, en ücra köşelerdeki kültürlerin diğer kültürlerle etkileşime geçmesini kolaylaştırmakta, mevcut çok kültürlü toplumun oluşumuna katkıda bulunmaktadır. İnsan, düşünce ve nesnelerin bir yerden başka bir yere geçişi, beraberinde sahip olduğu değerleri de götürmekte; vardıkları toplumun düşünce biçimi üzerinde büyük bir etki yaratmaktadır.

Ulus, kültür ve toplum, hayatımız üzerinde büyük bir etkiye sahiptir; değerlerimizi yapılandırır, dünya görüşümüzü ve deneyime verdiğimiz yanıtları düzenler. İnsanlar kendilerini bir çeşit kültürel etkiden ayrı tutamazlar (Adler, 2002). İletişim yoluyla insan bağlantıları, malların, ürünlerin ve hizmetlerin değişiminin yanı sıra düşünce ve fikir alışverişini mümkün kılmıştır.

Türkiye örneğine bakıldığında çokkültürlü yaşamın toplumun temel taşlarını oluşturduğunu söylemek mümkün. Yılmaz (2009)’a göre hem aynı kültür içerisinde hem de farklı kültürlerle birlikte yaşama isteği insanın doğasında vardır. İnsanlık tarihinden kesitlere bakıldığında bunu kolaylıkla görmek mümkündür. Örneğin Anadolu toprakları geçmişten günümüze kadar farklı kültürlerin harmanlandığı bir coğrafya olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu itibarla farklı kültürleri, çeşitli renkleri içinde barındıran Mardin’i, bu yapısıyla dünyanın ve Türkiye’nin en karakteristik şehirlerinden biri olarak kabul etmek mümkündür. Burada yaşayan Türk, Kürt, Arap,

Süryani ve Keldani kökenli insanlar, birbirinden farklı kültürlere sahip olmasına rağmen bir arada yaşamakta, böylece kültürlerarası etkileşim yeni bir yaşam biçimi ortaya çıkarmaktadır. Sokağa çıktığınızda insanların kendi dillerini, dinlerini ve adetlerini sürdürürken hemen yanbaşlarındaki insanların varlıklarını da görmezden gelmediğini, onlarla iletişim kurabilmek için iki hatta üç dil öğrendiğini görmek mümkündür. Bu, kültürlerarası kaynaşmanın en güzel örneklerinden biridir.

Bazı araştırmacılar kültürel etkileşimin artması sonucu dünyanın daha homojen bir yapıya sahip olmaya başladığını söylemekte, kültürel farklılıkların küreselleşme ve küresel etkileşimin hızlı bir şekilde artması sonucu yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu vurgulamaktadır (Robertson,1995). Fakat Vertovec (2006: 24) durumu “süper-çeşitlilik” terimi ile açıklamakta, ve bunun günümüz sosyal-bilimsel sorunlarının "*değişimleri bakımından ölçülebilen, etnisite ile tanımlanabilen belirli gruplar arasındaki asimilasyon süreci*" olarak tanımlanabileceğini söylemektedir. Bu terim, insanların birbirleri ile nerede, nasıl ve ne zaman karşılaşacağı, etnisite, gelir, cinsiyet, yaş ve mekan gibi birtakım değişkenlerin kesiştiği noktalar ile tanımlanabileceğini gözler önüne sermektedir (Vertovec, 2006: 25). Vertovec bir röportajda benzer etnik geçmişleri olan bireylerin farklı normlar, değerler, amaçlar ve gelenekler barındıran yeni sosyal gruplar oluşturduğunu veya mevcut gruplara dahil olabildiğini söyler. İngiliz politika yapıcılar bu süper-çeşitlilik ve çokkültürlü toplum döneminde sabit bir kimlik oluşumu üzerinde yoğunlaşmaktansa değişken kimlik oluşumlarına odaklanmamız gerektiğini vurgulamaktadır (Fanshawe ve Sriskandarajah, 2010). Farklı geçmişleri olan insanların büyük kültürel karşılaşmaları sonucu ortaya çıkan 21.yüzyıl toplumunda kimlik oluşumu sürecinin büyük oranda bu etkileşim ile şekillendiğini söyleyebiliriz.

Göç süreçleri karmaşık konulardır; göç etmenin istenmeyen-zorunlu hareketler ve isteğe bağlı hareketler olmak üzere çeşitli sebepleri vardır. Küreselleşmeyle beraber mal, fikir ve insan akışının artışı sonucu eğitim alanı da daha çok uluslararasılaşmaya başlamıştır. Uluslararası öğrenci hareketliliği son zamanlarda gerçekleşen gönüllü göçün büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Okullarda ve üniversitelerde uygulanmakta olan uluslararası değişim programları, belirli bir süre için göç etmek ve yurtdışında okumak ve programı bitirdikten sonra kendi ülkesine

geri dönmek amacıyla gönüllü bir fırsat oluşturur. Bu sınırlı süre içerisinde katılımcılar farklı kültürlerle temasa geçerken, kendinden olmayı tecrübe etme imkanı elde etmektedir. Araştırmacılar ve profesyoneller, kimlik değişiminin uluslararası karşılaşma yoluyla meydana gelebileceğini varsaydıklarından, kimliklerin kararlı ve değişmez olmaktan ziyade akıcı ve dinamik yapılar olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır (Hall, 1996).

Farklı gelenekler, dinler, kültürler ve dillerin karşılaşması hayatımızda yaptığımız ve gördüğümüz her şeyin merkezinde gerçekleşir. Bu nedenle, uluslararası karşılaşma deneyimleri, iyi ya da kötü hatıraları birbirine bağlayıp bağlamadıklarından bağımsız bir şekilde bireyin yaşamında referans noktası haline gelebilmektedir (Alred ve Byram, 2002). Ayrıca, yurtdışındaki deneyimlerinden sonra kendi ülkelerine geri dönen bireylerin hazır bulunuşluklarına odaklanan psikolojik araştırmalar, bu tür kültürlerarası buluşmaların bireylerde, özellikle kültürel kimlikleri ve sosyal aidiyetleri açısından bir değişime neden olduğunu vurgulamaktadır (Sussman, 2001).

1.2. Araştırma altyapısı

Wit (1995)'e göre uluslararasılaşma, genel anlamda üniversite veya benzer kurumlardaki yükseköğretim tecrübesinin boyutlarını geliştirmeyi hedefleyen planlı veya plansız süreçler bloğudur. Bu alanda günümüze kadar yapılan araştırmalar genellikle değişim programlarının eğitimsel boyutu üzerine olduğu için uluslararası ilişkiler bağlamında fazla kaynak bulma olanağı kısıtlı olmuş; bundan dolayı disiplinlerarası araştırma yapmak daha olumlu sonuçlar üretmiştir. Kehm (2005)'e göre uluslararası öğrenci hareketliliği, yükseköğretimin uluslararasılaşmasında önemli bir belirleyici faktör olmuştur. Günümüzde uluslararası öğrenci hareketliliği düzensiz, bireysel organize edilmiş bir yurtdışı öğrenim türünden belli programlar dahilinde organize edilmiş hareketlilik formlarına dönüşmüştür. Bu aynı zamanda en iyi yetenekleri çekme, zenginlik yaratma ve beyin göçü içeren ekonomik rekabetin de konusu olmuştur.

Akademik değişim programı, bireylerin dilsel becerilerini geliştirmenin yanı sıra edinilmiş bilginin toplanmasını sağlama yeteneğini, grup çalışması, sorumluluk

bilinci ve problemleri çözmeye yeteneğini de eşit ölçüde geliştirmektedir. Bireylere yurtışında buldukları sürede çalışma imkanı da sağlanarak eğitimlerine ek olarak iş alanında da tecrübe edinmeleri sağlanarak mesleki yeterliklerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Değişim programları aracılığı ile edinilen uluslararası tecrübeler, bir öğrencinin bilinmedik durumlara nasıl adapte olacağını ve bu durumlarda nasıl uygun davranacağını belirleyen kültürel ve sosyal bilgiyi sağlamakla birlikte öğrencinin ufkunu geliştirerek ve gerekli esnekliği sağlayarak yeni bir kişilik geliştirmesine yardımcı olur.

Erasmus+, Avrupa'daki yüksek öğretim kurumlarının birbirleri ile çok yönlü işbirliği yapmalarını teşvik etmeye yönelik bir Avrupa Birliği programıdır. Yüksek öğretim kurumlarının birbirleri ile ortak projeler üretip hayata geçirmeleri, kısa süreli öğrenci ve akademik personel değişimi yapabilmeleri için hibe niteliğinde karşılıksız mali destek sağlamaktadır. Bu sayede normalde Türkiye'de bulunan bir yükseköğretim kurumunun öğrencisi eğitim süresi boyunca ve hatta sonrasında da ekonomik durumundan dolayı yurtdışına çıkamayacak iken, Erasmus+ sayesinde büyük bir imkan elde etmiş olur. Bu çalışma, Erasmus+ Değişim Programı kapsamında öğrenci öğrenim veya staj hareketliliği aracılığı ile öğrenim süresinin bir veya iki dönemini Avrupa'da bulunan bir yüksek öğretim kurumunda geçiren, veya bir işletme/kuruluşta belli bir zaman aralığında staj yapmış olan genç bireylerin tecrübelerine odaklanacak; bu tecrübeler sonucunda genç bireylerin kimlik bilincindeki farklılıkları araştırılmıştır.

1.3. Araştırma sorusu

Bu çalışmanın odak noktası "Erasmus+ ile artan etkileşimin gençlerin kimliği üzerine etkileri nelerdir" sorunsalıdır. Avrupalılaşıma ve eğitimin küreselleşmesi sürecinde ortaya çıkan Erasmus+ değişim programı kapsamında belirli bir süre için başka bir toplumda yaşayıp farklı kültürlere maruz kalan genç bireylerin kimlik bilincinde nasıl değişiklikler oluştuğunu tespit etmek araştırmanın temel amacıdır.

1.4. Araştırmanın uygunluğu

Kültürel uyum çalışmaları, göçmenlerin yeni yaşam koşullarına uyum süreçlerine ilk izlenimleri ortaya koymuştur. Bu tür çalışmalar uluslararası

öğrencilere ve gezginlere de uygulanmıştır (Ward ve ark., 2001). Kültürel uyum çalışmaları, özellikle göçmen grupların ana akım toplumlara kültürlenmesinin düzeyini belirlerken sosyal-psikolojik çalışmalarda kullanıldığında kültürel uyum ve aidiyet konusunda oldukça statik bir görüş vermektedir.

1.5. Zaman aralığı

Bu çalışmada tecrübelerinden faydalanılacak olan anketörler, 2014-2018 yılları arasında Erasmus+ Değişim Programı (öğrenim veya staj hareketliliği) kapsamında Avrupa ülkelerinde bulunan çeşitli üniversite veya işletmelerde 3 ile 10 ay arasında zaman geçirmiştir.

1.6. Literatür taraması

Yapılan literatür taramasında günümüze kadar Erasmus+ Değişim Programı kapsamında meydana gelen kültürel karşılaşmalar sonucu gençlerdeki kimlik değişimleri ile ilgili doğrudan veya dolaylı olarak yapılmış çalışmalar analiz edilmiş, konu ile ilgili olumlu veya olumsuz görüşler değerlendirilmiş; Mardin özelinde edinilen tecrübeler ve sonuçlarına olası etkileri araştırılmıştır. Neumann (2012) tarafından yapılan yüksek lisans tezi çalışmasında araştırmamıza benzer bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada “kültürlerarası karşılaşmalarda kimlik inşası” konusu 2000 yılında Almanya’nın Stuttgart kentinde kurulan ve ülkenin en büyük özel kuruluşlarından biri olan Baden-Württemberg Vakfı tarafından sağlanan fonlar ile eğitiminin bir bölümünü ülke dışında alan lise veya yükseköğretim seviyesindeki bireylerin tecrübelerini ele alınarak işlenmiştir. Kültürel karşılaşmaların, değişim programına katılan bireylerin kimlik inşası sürecinde etkili olduğu ve hareketlilik sonrasında kimliksel aidiyet konusunda değişimler meydana getirdiği saptanmıştır. Her ne kadar tecrübe edilen bu değişikliklerin tamamı uzun sürmediyse de yapılan araştırmada kültürlerarası etkileşimin bireyler üzerinde bir etkisinin olduğunu belirtilmiştir.

Taylor ve Henao (2006: 4) tarafından yapılan bir çalışmaya göre kültürlerarası yetkinlik gelişimi, yabancı bir kültüre veya ülkeye bir ziyaret veya odaklanma anlamına gelebilir, ancak zorunlu değildir. Bireyler kendi kültürlerinde farklılıklara adapte olma ve farklılaşmayı kabul etme ve yeni deneyimlerle karşı karşıya

kaldıklarında daha esnek ve açık olma yeteneklerini geliştirmek için birçok fırsata sahiptir. Martino (2018: 13)'ya göre akademik değişim hareketlilikleri, farklı ülkelerden insanlar arasında bazı durumlarda ortak bir kimlik oluşturmak için karşılıklı anlayışın kolaylaştırılmasına katkıda bulunur. Öğrenci hareketliliğinin sosyal ve kültürel yönleri, Avrupa vatandaşlığı ve ortak bir sivil kültürün oluşturulmasına katkıda bulunan önemli unsurlardır. Akademik hareketlilik döneminden sonra yeni bir kimliğin oluşturulmasına ilişkin olarak, Erasmus+ programının etkisi üzerine yapılan çalışmalar oldukça karışık sonuçlar ortaya koymuştur. Bazı araştırmalar Erasmus+'ın Avrupa kimliğini gerçekten güçlendirdiği sonucuna varmış (King ve Ruiz-Gelices, 2003; Van Mol, 2011), bazıları ise bunun tersini savunmuştur (Sigalas, 2010; Wilson, 2011). Uluslararası akademik hareketlilik programlarının ortak bir yeni kimliği geliştirmeye yardımcı olup olamayacağını belirlemek zor olsa da, bir ülkede zaman geçirmenin katılımcıların nihai davranışlarını güvenilir bir şekilde değiştirebileceği konusunda araştırmacılar arasında fikir birliği bulunmaktadır (Martino, 2018: 14).

Ulusötesi ve akıcılığa yatkın yeni kimliklerin veya kolektivitelerin ortaya çıkması, doğrusal bir sürecin varlığında olduğumuzu düşünmemize neden olmamalıdır. Aslında, birden fazla unsur her türlü evrimsel veya belirleyici vizyonun terk edilmesini önermektedir. İlk olarak, elde edilen verilerden açıkça ortaya çıktığı gibi, tanımlama ne kolay ne de bilinçli bir süreçtir; daha ziyade, bireylerin bilgilerini sorgulamaları gereken ve bilişsel kesinliklerini incelemeye hazır olmaları gereken bir içsel söylem anlamına gelen bir tür biyografik çalışmadır; önemli maliyetler gerektiren ve herhangi bir noktada kendisini tersine çeviren, yön değiştiren veya hem olumsuz deneyimler hem de kaynak eksikliğinin bir sonucu olarak engellenen bir süreçtir. İkincisi, hem mikro hem de makro düzeyde devam eden eşitsizlikler, ortaya çıkan ulusötesi/çok uluslu/uluslarüstü aidiyeti zayıflatabilecek farklılıklar ve bölünmeler yaratan, zıtlıklar oluşturan bir rol oynayabilir (European Commission, 2012: 76).

Avrupa Komisyonu (2012: 75)'nun yapmış olduğu "*Avrupalı Kimliği'nin Evrimi: Biyografik Metodlar Kullanarak Avrupa Kimliğinin Gelişimini Araştırmak*" adlı çalışmanın sonuçlarına göre Erasmus+ öğrencilerinin uluslararası deneyimleri,

yurtdışında okuyan diğer öğrencilerden (yabancı dil öğrencileri veya bir başka ülkede bütün derecelerini tamamlayan öğrenciler) belirgin bir şekilde farklıdır. Erasmus+ öğrencilerinin kendilerini Avrupa'nın diğer bölgelerinden gelen öğrencilerle etkileşime girdikleri, ancak ev sahibi ülkeyle değil, bir İngilizce konuşan topluluk içinde bulma eğilimi vardır. Avrupa dışından gelen bireyler, çoğu zaman Avrupa insan hakları ideallerini ve hukukun üstünlüğünü en çok takdir edenler olmuştur.

İçinde bulunduğumuz küreselleşme çağında öğrenilen ek bir dil (ikinci yabancı dil), insanların artık geleneksel olarak etnik-dilbilimsel, ulusal veya kültürel kimliklere bağlı olmayan yeni kimlikleri geliştirmeleri ve çıkarmaları için fırsatlar sunmaktadır. Higgins (2011: 2)'e göre 21.yüzyıldaki globalleşme eğilimleri dolayısı ile bireyler için kendini yenileme fırsatları ortaya çıkmış, ve bu durum karma, arada kalmış, kültürler-ötesi kimlikler oluşturmuştur. İnsanların eğitim ve iş fırsatları arayışı sebebinin yanı sıra; savaş, açlık ve siyasi çekişmelerden dolayı yerinden olmalarının, dil öğrenme ve kimlik gelişimi üzerinde muazzam etkileri olmuştur.

Kültürlerarası farkındalık, kişinin kendi değer sistemlerini, inançlarını ve davranışlarını özümseyebilme ve kendi kültürünü dışarıdan bir bakış açısıyla görme yeteneğini geliştirme yeteneğidir. Bu, küreselleşen bir dünya için gittikçe artmakta olan ilgili çalışma alanlarından kültürlerarası iletişim ve barış eğitimi alanlarında olduğu gibi, ikinci dil öğrenme ve öğretimi alanlarında da giderek daha önemli bir kavram haline gelmiştir. Kültürlerarası farkındalık geliştirebilen dil öğrencileri, kimliklerini hem “ev” kültürlerinden hem de “hedef” kültürlerinden uzaklaştırabilecekleri önemli bir nokta olan üçüncü bir alanda yaşarlar. Üçüncü bir alanda olmak, bütün kültürlerin, doğal veya tanınmış varlıklardan ziyade, tarihsel olaylarla şekillendirilmiş yapılar olduğunu görmeyi sağlar (Higgins, 2011: 15).

1.7. Katkı

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar Türkiye'nin uluslararasılaşma hedefleri doğrultusunda yapılması gereken eylemlere hizmet etmesi için ulusal ve uluslararası bilim alanında paylaşılmıştır. Erasmus+ Değişim Programı kapsamında gerçekleşen kültürel karşılaşmalar sonucu Mardin Artuklu Üniversitesi öğrencilerinin kimliksel

değişimleri araştırılırken elde edilen sonuçların doğrudan Avrupa Toplumu üzerindeki etkileri de saptanmıştır.

1.8. Tanımlar

Bu kısımda, yapılan araştırmanın genelinde kullanılan kavramlar tanımlanmıştır.

1.8.1. Kültür nedir?

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından düzenlenen *Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi*'nde yer alan kültür tanımına göre “en geniş anlamıyla, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgudur” (Oğuz, 2011: 128). Özlem (2000: 198), kültür ile ilgili olarak iki noktanın önemine değinmiştir: Birincisi, insanın dünyaya geldiği ve yetiştiği ulusal kültür ortamının etkisinde olduğu kadar evrensel kültür ortamının da etkisinde kaldığıdır. İkincisi ise insanoğlunun kendi kültüründen miras kalanlara yenilerini ekleyerek kültürünü zenginleştirdiğidir.

1.8.2. Kültürel etkileşim

Kültürel etkileşim, farklı oluşumlar içinde bulunan farklı insanları içeren karmaşık bir süreçtir. İki veya daha fazla birey arasındaki etkileşimli süreçtir (Arlt, 2009). Taylor ve Henao (2006: 4)'ya göre yaşa, cinsiyete, mesleğe, dini bağlılığa, örgütsel veya aile üyeliğine göre farklılıklar yaygındır ve farklı gruplar halinde olduğu gibi, bu gruplarda gerçeğe özgü farklı bakış açılarının, değerlerin ve davranış kalıplarının etnik bir boyuta göre oluştuğu iddia edilebilir. Kültürlerarası yeterliliklerin çoğu tedavisi, bölgesel ya da etnik boyutta kültür kavramına dayanmaktadır ve bu alanda bilgi ya da yeterlilik geliştirmek için uluslararası bir deneyim ya da odaklanma anlamına gelmektedir.

1.8.3. Kimlik nedir?

Kısaca belirtmek gerekirse günümüzün en etkileyici kavramlarından biri olan kimlik her şeyden önce kişinin “Ben kimim?” sorusuna verdiği cevabı oluşturur.

Aynı zamanda toplumun da bizi nasıl gördüğü ile ilişkili bir kavramdır (Dalbay, 2018: 174). Kimlik çok yönlü bir kavramdır ve sosyal bilimlerde farklı açılardan tanımlanmaya çalışılmıştır. Bunun nedeni kimliğin çok boyutlu olması ve her bir boyutuyla da farklı bir bilim dalının ilgilenmesidir (Türkbağ, 2003: 213). Kesin ve tek bir tanımı olmamakla birlikte kimliği insanın sahip olduğu bütün özelliklerin bir bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Gözübüyük Tamer, 2014: 84).

1.8.3.1. Kimlik oluşumu

İnsan türünün ayrılmaz bir parçası olan kimlik inşası, bir çok farklı alan tarafından araştırılmış ve keşfedilmeye çalışılmıştır. Kelimenin tam anlamıyla bir insana ait zihinsel veya duygusal özelliklerden meydana gelen yaşam deneyimleri, insani ilişkiler ve toplumsal bağlantıları içerir (Dowling, 2011). Kimlik inşasına ilişkin yaklaşımlar modernizm, postmodernizm, küreselleşme, bilgi-iktidar, birey-toplum/devlet, din, etnisite vb. ile kimlik etkileşimlerini temel alan yaklaşımlar olarak ele alınabilir (Dalbay ve Avcı, 2018: 18-19). Modernizm ve postmodernizm, mevcut kimlik inşası yaklaşımları arasında en çok tartışılan akımlardır. Din, toplum, iktidar-kimlik ilişkileri bağlamındaki tartışmalar ağırlıklı olarak modernizm ya da postmodernizm tartışmalarının içinde yer almaktadır. Modernizm bilindiği gibi Batı kökenlidir ve Aydınlanma'yla temelleri atılıp, sonrasında Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'yle evrensel projeye dönüşmüştür. Böylece toplumsal her kurumu derinden ve temelinden etkilemiş ve biçimlendirmiştir.

Bauman (2000: 146), kendi kendini kurmaya atılan ilk adımın, onun yeterli olmasa da zorunlu şartının, bireye kimliğinin hazır verilmediğini, bu kimliği bireylerin kendilerinin inşa etmesi ve sorumluluğunu üstlenmesi gerektiğini; başka bir deyişle, bireylerin uzun ve zahmetli, hiçbir zaman bitmeyen bir kimliklenme işiyle karşı karşıya bulduklarını fark etmek olduğunu söyler.

Özdil (2017: 387)'e göre kimlik özellikle göç, meslek değiştirme, yabancı ülkelerde bulunma gibi yaşam deneyimleriyle etkileşime açık hale gelir. Bu durum verili ve kazanılmış kimlikler arasındaki gerilimlerin sürekli artmasına yol açar. Bu yönüyle de kimlik olgusunun hep dinamik ve canlı kalması, belirli kalıplara

hopsolmadan yenilenebilmesi ve devamlı gündemde kalması söz konusudur (Şimşek, 2002: 34).

1.8.3.2. Bireysel kimlik

Giddens (1991: 102-103)'a göre her bireyin kendine has bir karakteri ve bazen gerçekleştirebileceği, bazen gerçekleştiremeyeceği potansiyelleri olduğu fikri modern çağdan önceki kültürlerde mevcut değildi. Sadece modern toplumların ortaya çıkışıyla ve daha özelde, iş bölümünde farklılaşmayla birey ilgi odağı haline gelmiştir (Durkheim, 1984). Bireysel kimlik, bireyin kendi biyografisi temelinde refleksif olarak kavradığı benliği olarak tanımlanabilir (Giddens, 1991). Her bireyin piyano çalmak, resim çizmek, şarkı söylemek gibi kendine has özellikleri vardır; bunlar o bireyin bireysel kimliğini oluşturur. Bireyselliğin ve bireysel hakların daha çok vurgulandığı modern toplumlarda bireysel kimlikler birincil konumdadır (Özdil, 2017: 387). Özdil'e göre modern toplumlarda geleneksel yapı ve ilişkilerin hem formları değişmiş hem de etkileri kırılmıştır. Bu toplumlarda bireysel kimlik edinmek devamlı çaba gerektiren bir eylem haline dönüşmektedir.

1.8.3.3. Kolektif kimlikler

Özdil (2017: 391)'e göre insan, hem bireysel bir yöne sahip olan hem de grup içinde yaşayan bir varlıktır. Bireysel kimliğe verilen cevaplar çoğu zaman grup aidiyetine de gönderme yapmaktadır. Bireysel kimlik, mensubiyet ve aidiyet unsurları içermesi bakımından kolektif kimliğe işaret etmektedir (Göka ve Beyazyüz, 2005: 21). Toplumsal ya da kolektif kimlik, bireyin milliyetine, dinine, siyasi vb. gruplarla olan ilişkisine göre şekillenmektedir. Toplumsal kimlik olarak da adlandırabileceğimiz kolektif kimlik, aynı grup içerisindeki bireylerin ortak aidiyetleriyle ve birbirine yakın pozisyonlara sahip olmasıyla benzerlik üzerinden inşa edilen ve bunun bilincinde olunan kimliktir (Yapıcı, 2004: 55). Yine Özdil (2017: 387)'e göre kolektif kimlik, grup aidiyetini genellikle geçmişi üzerinden inşa etmektedir. Geçmişi muhafaza eden kolektif bellekten hareketle geçmişin mirası ve değerleri canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Grup içerisindeki bireyler bu ortak geçmişle kimliklerini kurmakta ve ona bağlı şekilde yaşamaktadırlar. Dolayısıyla kolektif kimliğin inşasında sosyal hayalin kolektif belleği şekillendirmesi söz konusudur (Bilgin, 1999: 59).

1.8.3.4. Ulusal kimlik

Şimşek ve Ilgaz (2010: 193)'a göre ulusal kimlik düşüncesi de birçok modern düşünce gibi özellikle Fransız devrimi ve sonrasında oluşmuştur. Fransız devrimi sürecinde burjuvazinin, devleti kendi meşruiyetine dayandırdığı “halk” kavramını tanımlamaya kalktığında, belirli bir toprakta daha sonra sınırları kendinden evvel belirlenmiş ve tarihsel süreçte birleşmiş topraklar üzerinde yaşayan “halk”a yani “ulus” kavramına varılmıştır. Ulus-devletlerin ortaya çıkışı ile birlikte, ulusal sınırlar içinde yaşayan vatandaşların ulusal kimlikleri en önemli kimlik odağını oluşturmaya başlamıştır. Smith (1999), ulusal kimliği oluşturan temel özellikleri tarihi bir toprak/ülke, ya da yurt, ortak mitler ve tarihi hafıza, ortak bir kitlesel kamu kültürü, topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler, ve topluluk fertlerinin ülke üzerinde serbest hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi olarak sıralar.

1.8.3.5. Etnik kimlik

Etnik kimlik, bilimsel araştırmalarda açıkça tanımlanmamış olmasına rağmen genellikle Max Weber'in “aynı kültürel kökene dayanan ve kendilerini ortak bir inanç ve ortak bir kültür yoluyla başkalarından farklılaştıran bir grup insan” söylemindeki “etnik köken” kavramı ile eşleştirilmektedir (Neumann, 2012: 18). Etnik kimliğin farklı bilimsel disiplinler içindeki ilgisi, göç hareketlerinin büyümesinden ve özgün olmayan ülkede kalıcı kalmaktan kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Bu yüzden etnik kimlik çoğunlukla etnik azınlıklar bağlamında kullanılır.

1.8.3.6. Kültürel kimlik, kültürlerarası kimlik ve kültürlenme

Kim (1992)'in kültürleşme teorisi, yeni ev sahibi ortamdaki kişilerarası iletişimin artmasının kültürleşmenin artmasına neden olabildiğini savunmaktadır. Yeni ev sahibi kültürün sakinleri ile kişiler arası iletişimin kültürleşmeyi kolaylaştırması bekleniyor. Ev temelli kültürden gelenlerle “etnik iletişim” in kültürlerarası kimliği geliştirmesi beklenmemektedir. Kültürlerarası kimlik, bireyin orijinal kültürünün ötesinde büyüme yeteneğini tanımlamak ve süreçteki her iki kültüre ek bir bakış açısı kazanmak için yeni bir kültürü içine almak için kullanılır.

Kim (1979), “kültürleşmenin bir kültürde sosyalleşmiş ve başka bir kültüre geçen bir bireyin doğal bir adaptasyon süreci olduğunu” savunur. Bu adaptasyon süreci bireyin mevcut kültürüne bağlı değildir ve bireyi yeni kültürde daha etkili kılmakla kalmaz, aynı zamanda eski kültürün yönlerini de yeniyeye dönüştürerek onu değiştirir.

1.8.3.7. Yerel kimliğe karşı küresel kimlik

Küreselleşmenin ulus devletlerdeki toplumsal bağları zayıflatması, bir yandan ulus üstü bir kimliğin oluşumuna katkıda bulunurken, diğer yandan paradoksal olarak yerel kimliklerin canlılık kazanmasına neden olmaktadır (Özyurt, 2005: 25). Küreselleşme sürecinin, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerlerle bir üst kimlik yarattığını savunanların yanı sıra yerel kimliklerin desteklenerek ulusal kimliğin zayıflayacağına ve bunun sonucunda dünya toplumlarının küresel güçlerin pazarı haline geleceğini ve modern insanın tek ait olma zemininin yok olacağını da savunanlar vardır (Şimşek ve Ilgaz, 2010: 195-196). Şimşek ve Ilgaz (2010: 196)’a göre, küreselleşmenin artan ekonomik, siyasi ve karşılıklı bağımlılık ile farklılıkları azaltıp ortak yönleri çoğaltarak, kültürlerarası bir homojenleştirici etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu ise ulusal kimliklerin önemini kaybedip yok olarak yerlerini küresel bir kimliğe terk edecekleri beklentisini doğurmaktadır.

1.8.4. Erasmus+ Değişim Programı

Türkiye Ulusal Ajansı tarafından yapılan tanıma göre Erasmus+ Programı, 1 Ocak 2014 itibarıyla uygulanmaya başlayan; eğitim, gençlik ve spor alanlarında farklı yaş grupları ve farklı hedef kitlelere yönelik destekler içeren çatı programın genel adıdır. Erasmus+ Programı içerisinde, önceki programlarda olduğu gibi okul eğitimi, yükseköğretim, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve gençlik alanına yönelik destekler devam etmekte, bununla birlikte spor alanındaki projelere de hibe desteği sağlanmaktadır. Kişilere, yaş ve eğitim geçmişlerine bakılmaksızın yeni beceriler kazandırılması, onların kişisel gelişimlerinin güçlendirilmesi ve istihdam olanaklarının artırılması amaçlanmaktadır.

Erasmus+ Değişim Programı, ismini değişik Avrupa ülkelerinde hem öğrenci, hem de akademisyen olarak bulunmuş olmasından dolayı Rönesans Hümanizminin önemli temsilcilerinden biri olan Hollandalı bilim adamı Desiderius Erasmus'tan (1469-1536) almıştır. Erasmus, yaşamı boyunca çeşitli ülkelerde bulunan üniversitelerde eğitim almış aynı zamanda da dersler vermiştir. Bir bakıma ülke ülke gezebilen Erasmus+ öğrencilerinin ilki olarak görülmüş o yüzden de adı programa verilmiştir. Programın resmi adı “European community Action Scheme for the Mobility of University Students”dır ve kısaltması Erasmus'tur.

1.8.4.1. Erasmus+ Değişim Programının amacı

Programın öncelikli amacı; üniversiteler ve ülkeler arası işbirliğini teşvik ederek yüksek öğretim kalitesini arttırmaktır. Artan eğitim kalitesi sayesinde ise daha donanımlı mezunlar yetiştirip iş dünyasının beklentilerine daha fazla cevap verebilmektir. Yani, “Bilgi Avrupası”nı oluşturmaktır. Ayrıca program tarafından sağlanan hareketlilikle, eğitimci ve öğrenci değişimleriyle Avrupa halkları arasındaki önyargıların kırılması, milletlerin birbirlerini daha iyi tanınması sağlanmaktadır. Program 1987 yılından günümüze 1.5 milyondan fazla insanın belirli dönemlerde başka ülkelerde eğitim almasını/vermesini sağlamıştır.

1.8.4.2. Uluslararasılaşma meselesi ve Erasmus+

Uluslararasılaşma, küreselleşmenin doğal ve kaçınılmaz bir sonucudur. Tarihte geriye doğru gidilir ve üniversitenin ortaya çıkış sürecine bakılırsa üniversitelerin ilk kurulduğu andan itibaren doğasının buna müsait olduğu görülebilir (Taşçı Kaya, 2014: 195). Nitekim Ortaçağ Latince'sinden gelen üniversite, yerel bölgenin dışından, uzak yerlerden gelen öğrencileri de kabul eden okul anlamına gelmekteydi (Kenan, 2012). Erasmus+ Değişim Programı ile Türkiye'deki tüm üniversitelerde yükseköğretimde uluslararasılaşma süreci başlamıştır. Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ilk biçimleri ise, daha ortaçağlardan itibaren üniversiteler arasında “bilgi ve öğrenci değişimi” olarak gözlenmiş, modernlik öncesi uluslararasılaşma amacını taşıyan bir misyonu içerecek biçimde yerleşerek, kültürlerarası kolektif bilincin oluşmasını sağlamada bir boyutuyla kaynaşma çerçevesinde “bütünleşme” yaşanmıştır (De Wit, 2002: 5).

Birçok ülkede olduğu gibi Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından yayınlanan *Key Data Series, Thematic Reports* gibi yayınlarıyla küresel bağlamda yükseköğrenim alanında karşılaştırılabilir veriler geliştirerek yükseköğrenimin gelecek yıllarda alacağı konum hakkında öngörülerde bulunurken, yükseköğrenimde uluslararasılaşma hem ekonomik gelişmenin hem de sosyal ve kültürel bütünleşmenin en önemli yolu olarak görülmektedir. Bu değişimlere yanıt olarak da birçok ülkede yükseköğrenim reformları tartışılmakta, yeni politikalar oluşturulmakta; öğretimde kullanılan dil, verilen eğitimin içeriği, okulda ve sınıf içerisinde çok kültürlü ortam, öğretim çevresinin uluslararasılaşması, akademisyenlerin çok kültürlü ortamda öğretim becerilerinin geliştirilmesi, çoklu uzaktan öğrenme ders programları gibi stratejilerle süreç bir yönüyle tek tipleşirken, öte yandan da çoklu veya farklı kültürel öğrenim ve deneyim ortamları yaratarak zenginleştirilmektedir (Taşçı Kaya, 2014: 195-196).

Uluslararasılaşma sürecine dahil olabilme süreci, bazı yükseköğretim kurumlarının diğer toplumların kültürü ve yapıları hakkındaki bilgileri öğrenme ve paylaşma ve bu toplumlardaki zorlukları ve özellikleri anlama isteklerini içerir. Öğrenciler uluslararası bir eğitim deneyimine giderek daha fazla ihtiyaç duymakta ve bu öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için dünyanın çeşitli yerlerindeki kurumlar uluslararasılaşma sürecine katılmaktadır. Bu, öğrencileri uluslararası kültürlerle, eğitime ve gelişime maruz bırakmanın yararlarını yaratmakta ve onlara uluslararası kalite ve içerik standartlarını karşılayan eğitim müfredatlarına erişim sağlamaktadır.

Son zamanlarda uluslararasılaşma, yüksek öğrenim kurumlarının merkezi amaçlarından biri haline gelmiş ve onunla birlikte yeni fırsatları da beraberinde getirmiştir. Uluslararasılaşma, sadece bir amaç için bir araç değildir, diğerlerinin yanı sıra küreselleşmiş bir dünyanın (küreselleşmiş bir iş piyasası da dahil) zorlukları için mezunlar hazırlamak ve araştırma ve/veya öğretim profillerini şekillendirmek için birçok amaca hizmet eder. Aynı zamanda, öğrencilere ve kültürlerarası öğrenme ve kişisel gelişim olanakları sunan sınır ötesi araştırma işbirlikleri kurma fırsatı sunar. Son olarak, Blankers ve ark. (2018: 135), uluslararasılaşmanın bir kalite yönetimi ve güvence aracı olduğunu belirtmişlerdir.

1.9. Araştırmanın yapısı

Bu alışma genel hatlarıyla altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ‘‘Giriş’’ başlığı altında araştırmanın altyapısı, uygunluğu ve araştırma sorusuna değinilmiş; yapılan literatür taraması aktarılmış ve çalışma genelinde kullanılmış olan terimler tanımlanmıştır. İkinci bölümde araştırmanın teorik erevesi çizilmiş, kültürlerarası karşılaşmaların değişim programları üzerine etkileri değerlendirilmiştir. nc bölümde kullanılmış olan araştırma metodu detaylandırılmış, çalışmaya uygunluğu tartişılmıştır. Dördüncü bölümde elde edilen verilerin analizi yapılmış; beşinci bölümde elde edilen veriler çizilen teorik ereve kapsamında tartişilmış, altıncı ve son bölümde ise yapılan araştırmanın sonuçları ve öneriler paylaşılmıştır.

2. TEORİK ÇERÇEVE

Değişim programlarından faydalanan bireylerin ziyaret ettikleri ülkenin kültürel ve sosyal atmosferine uyum süreçlerini değerlendirirken Ward ve ark. (2001) tarafından ileri sürülen kültürlenme taslağının bu araştırmada kullanılması uygun görülmüştür. Bu taslak toplumsal ve bireysel seviyedeki değişkenlerin birbirine bağlılığını gözler önüne sermektedir.

- Bireylerin geldiği toplum (sosyal, politik, ekonomik ve kültürel faktörler) ve ziyaret edilen ülkedeki toplum (sosyal, politik, ekonomik ve kültürel faktörler) ile toplumsal seviye değişkenlerini etkiler.
- Toplumsal ve bireysel seviye değişkenleri: kültürlerarası geçiş (yaşam değişimleri, kültürlerarası temas) → stres ve beceri eksiklikleri → stresle başa çıkma stratejileri ve kültüre özgü becerilerin kazanılması → yanıtlar (duygusal, davranışsal, bilişsel) → sonuçlar (psikolojik, sosyo-kültürel)
- Kişinin özellikleri (kişilik, dil akıcılığı, eğitim ve deneyim, kültürel kimlik, kültür stratejileri, değerler, hareketliliğin nedeni) ve durumun özellikleri (kültürel temasın uzunluğu, grup içi ve gruplarla temasın miktarı, grup içi kalite - ve gruplar arası temas, kültürel mesafe, yaşam değişikliği miktarı, sosyal destek)

Bu şema, kültürlerarası geçişin, stresle başa çıkma stratejileri ile yeni sosyal ve kültürel becerilerin kazanılmasını ve psikolojik uyum ve sosyo-kültürel adaptasyonla sonuçlanmayı içeren adaptif değişimi içerdiğini göstermektedir. Bireysel değişkenler etki faktörleridir (yani kişilik özellikleri, başa çıkma stratejilerinin oluşumunda önemli bir rol oynar; değişim için arka planı oluşturan durumsal yönler - kültüre maruz kalmanın uzunluğu, sosyal temaslar, kültürel uzaklık vb.). Şemadaki tüm elemanlar birbirine bağlıdır. Bu nedenle, sosyo-kültürel adaptasyon temasının teorik arka planı şu geniş tematik alanlara girmektedir: (1) Erasmus+ öğrencilerinin kültürlerarası uyum sürecinde ev sahibi toplumun rolü; (2) kültür şoku ve geçiş zorlukları, beceri kazandırma, stresle başa çıkma stratejileri ve nihai uyarılama; (3) Etki faktörü - gelecekteki istihdam olanakları (Veveve ve ark., 2017: 45-46).

Avrupa kimliği çalışmalarını yönlendiren dört ana teorik kavram vardır (European Commission, 2012);

- *Avrupa kimliği ve Avrupa ile zdeşleşme*: Kimlik, bireylerin kendilerini bir veya daha fazla toplu gruba veya kolektiviteye yönlendirdiği kolektif bir bileşenle birlikte bireysel bir aktif seçim bileşenine sahiptir. Birinin yöneldiği topluluklar içeriğe dayanır ve çoklu olabilir, bu nedenle birbiri içine yerleştirilen kimliklerden ziyade duruma özgü bir kimlik mozaiğinden bahsetmek daha doğrudur. Çok az insan “Avrupalı” olarak birincil bir kimliğe sahip olsa da, böyle bir kimlik belirli bağlamalarda belirginleşebilir.
- *Avrupalılaşma*: Ulusal kurumlara ve ulusal temelli faaliyet alanlarına veya Avrupa düzeyindeki kurumlar veya faaliyet alanları tarafından desteklenen perspektiflere yönelik varsayımsal bir eğilimi ifade eder. Kavramın geçerliliği sorgulanabilir, nk gerçekte Avrupalılaşma, daha büyük bir küreselleşme eğiliminin çevresel bir değişkeni olabilir.
- *Uluslaşırcılık*: Kalıcı gle tezat oluşturuyor ve modern altyapı sayesinde bir kişinin hem mevcut ikamet ettiği ülkede hem de menşe ülkesinde sosyal varoluş sağlayabildiği “sınır ötesi” yaşamı ifade eder.
- *Kozmopolitizm*: Diğer kültürlerle aktif olarak temas aramak ve takdir etmek anlamına gelir ve dolayısıyla algılanan Avrupa hoşgörü ve eşitlik değerleri ile çakışır.

Avrupa kimliğinin ifadesi için kavramsal olarak belirgin dokuz boyut, araştırma projelerinin sunumunu, bu boyutlardan bir veya daha fazlasının başlığı altına yerleştirilen her projenin gözden geçirilmesiyle yapılandırmak için kullanılır (European Commission, 2012):

- Birden fazla sosyal kimlik ve biyografik kimlik; AB (ve buna bağlı olarak “Avrupa”), kültürler arası ve sosyal çatışmaları zmmek için barışçıl ve saygılı bir yaklaşımla ilgili olarak benimsemek için ideal ve model olarak popüler bulunmuştur. Ancak, ıkarlarının AB tarafından göze alınmadığını düşünen yeni ye devletlerdeki azınlık yeleri tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Dahası, Avrupa Birliği’ne katılma ihtimali, özellikle neo-klasik ekonomik

özgürlüğü algılayan ve hareketliliği tehdit olarak artıran yaşlılar arasında korku uyandırmıştır.

- Ulusötesi yakın ilişkiler; başka bir Avrupa ülkesinden biriyle yakın bir ilişki içinde olmak ve/veya ulus ötesi bir anne-babadan çocuk sahibi olmak, bir Avrupa kimliği duygusu ile güçlü bir şekilde ilişkili bulunmuştur.
- Toplu eylem; “Avrupa halkı” terimi henüz tam anlamıyla bir karşılık bulamıyor olsa bile, bir Avrupa kolektif kimliğine ulaşılabilir ve demokratik meşruiyet, bir siyasi topluluğun üyelerinin toplu iradesine dayandırılabilir. Bununla birlikte, Avrupa entegrasyonu eski bağımsız Avrupa devletlerinin Avrupasını dönüştürürken, AB resmi olarak demokratik ilkeleri ve prosedürleri benimsemiş olsa da, vatandaşların güvenini ve dayanışmasını ortaya koyan demokratik uygulamaları henüz sağlamlaştıramamıştır.
- Standardizasyon ve düzenleme; “Standardizasyon ve Düzenleme”, merkezi ya da model bir kültürel normu desteklemek için çoğu resmi ya da kurumsallaştırılmış prosedür ve uygulamaları ifade eder; örneğin, bir toplumun yasal veya resmi eğitim kurumları.
- Kültürel üretim; AB’nin Avrupa’daki kültürel profilini teşvik etmek ve önemli bir halk alanını desteklemek için festival ve benzeri etkinliklerle AB’nin varlığı arttırılmıştır.
- Kültürlerarası anlaşılma düzeyi; Avrupa kimliğinin gelişimi, Avrupa Birliği içindeki kurucu gruplar arasında iletişimin kurulmasını ve geliştirilmesini gerektirir. Barış ve uzlaşma gibi alanlarda arabuluculuk ve kültürlerarası irtibat çalışmaları bu boyutun önemli yönleridir.
- Dahil etme hariç tutma; içirme/dışlama mekanizmaları, benliğin “öteki” ile zıt olduğu kimlik oluşumu için çok önemlidir. “Kültürel öteki” ile karşılaştırma nispeten iyi huylu olabilir, ancak ötekiyi “anlaşılmaz uzaylı” olarak görme tehlikesi de vardır.
- Yapısal koşullar ve fırsat yapıları; geniş çapta tasarlanmış hareketlilik için Avrupa altyapılarının ve fırsatlarının (veya bunların eksikliğinin), Avrupa ile ortak bir kimlik duygusu üretmesini yaratabilecek veya engelleyebilecek pratik etkileri vardır.

- Kamusal alan ve devlet tarafından düzenlenen kurumlar; Avrupa Birliği kurumları, insanların “Avrupa” fikirleri için çok önemlidir. Anayasal konular; temsil kurumlarının, özellikle Avrupa Parlamentosu’nun çalışması; cinsiyet sorunları, kamusal alan ve sivil toplum yoluyla “aşağıdan demokratikleşme”, dış politika ve güvenlik, Avrupa Birliği’nin politik ekonomisi, toplu kimlik oluşumu ve AB’nin genişlemesi, küreselleşmenin etkisi ve karşılaştırmalı bir küresel boyut konuları bu noktada en önemli konuları oluşturur.

Yukarıda da belirtildiği gibi kimlikler yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası olduğu kadar “Avrupalı” da dahil birçok düzeyde ifade edilebilir. Kimlik, coğrafyanın yanı sıra din, ırk veya cinsiyet vb. ile atfedilebilir veya kendine özgü bir kültüre veya dünya görüşüne sahip bir idari kuruma katılım yoluyla kendi kendine atanabilir (European Commission, 2012: 10). Avrupa Komisyonu (2012) tarafından yapılan çalışmada kimlik oluşumu için Avrupa’ya yönelik bir yönelimin temelden çekirdekten kaynaklandığı, Avrupa değerlerini ve bunların kamuya açık uygulamalardaki ifadelerini, özellikle de yönetim ve hukuk sisteminin işleyişini oluşturduğu bir “Kültürcü” model; ve Avrupa’ya yönelimin temelde diğer Avrupalılarla olan ilişkilerinden kaynaklandığı bir “Yapısalcı” model olmak üzere iki yaklaşım ortaya çıkmıştır.

Kültürcü bakış açısı, Avrupa’nın özcülüğünü vurgulamakta ve Avrupa ile özdeşleşmenin “yukarıdan aşağı” gerçekleştiği veya kimliğin içselleştirildiği ve etkili söylem ve sembollere maruz kalma yoluyla ortaya çıktığı mekanizmaları ortaya koymaktadır. Eğer içselleşme çocuklukta veya ergenlikte gerçekleşmişse, birincil mekanizma sosyalleşmedir. Eğer içselleşme yetişkinlik döneminde gerçekleşiyorsa, birincil mekanizma ikna etme veya bireye görüş, düşünce empoze etmektir. Yapısalcı model ise sosyal etkileşimin önemini vurgulamakta ve Avrupa ile özdeşleşmenin “aşağıdan yukarıya” geçtiği mekanizmaları ortaya koymaktadır. Kimlik, etkileşimde bulunmak veya başkalarıyla ilişki kurmaktan ve onlarla çok ortak nokta olduğu gerçeğinin farkına varılmasıyla ortaya çıkar. Kişinin bir yetişkin ya da en azından benzer yerlere sahip kişilerle sosyal bir bağ içine yerleştirilmiş olarak algılayabilecek kadar yaşlı bir ergen olması en ikna edici etkindir.

2.1. Kùltùrlerarası etkileşim ve Erasmus+ Değişim Programı

Kùltùrlerarası karşılaşmalar bizi öz ve dünya görüşümüzün ve olguların nasıl olduğu veya olması gerektiğine inancımızın sert bir şekilde zorlandığı durumlara koyarak harika bir kişisel gelişim olanağı sağlayabilir. 1975'te İnsan Psikolojisi Dergisi'nde yayımlanan “*Geçici Deneyim: Kùltür şokuna Alternatif bir Bakış Açışı*” adlı makalede, o zamanlar genç bir doktora öğrencisi ve Barış Topluluęu gönüllüsü olan Peter Adler, kùltùrlerarası deneyimlerin ve özellikle kùltür şokunun bireysel gelişim için bir fırsat olabileceğini savunmuştur (Montuori ve Fahim, 2004). Adler'e göre kùltür şoku, genellikle negatif sonuçlarla ilişkilendirilirken, aynı zamanda kùltürel öğrenmenin ve bireysel gelişimin önemli bir boyutunu oluşturabilir. Kùltür şoku sürecinde karşılaşılan problemler ve zorluklar, değişim ve ilerleme tecrübesi anlayışı bakımından önemlidir; böyle geçici deneyimler yüksek seviyeli bireysel gelişimin kaynağı olabilmektedir.

Kùltür şoku kendini her zaman sadece uyumsuzluk tecrübeleri formunda göstermez, ve başka bir kùltür içerisindeki psikolojik gelişim tecrübesi, egzotik bir bölgenin psikotropik nesnelere hazmedilmesi ile sınırlandırılmaz. İşlerin normalde evde olduğu gibi işlemediğini gördüğümüzde ve bu farklılıkların gittikçe içinden çıkılmaz bir hal adığını fark ettiğimizde kùltür şoku kendini sıradan, olağan günlük tecrübelerde kendini gösterebilir (Montuori ve Fahim, 2004).

Montuori ve Fahim (2004)'e göre diğer kùltürlerle yüzleşmek;

- Yemekten tutun da barınma, yakın ilişkiler, öz bilinci ve uzay-zaman bilincine kadar gerçeği organize etmenin bir sürü değişik yolu vardır;
- Aslında biz kendimiz hiçbir şekilde farkında olamayabileceğimiz yollarla kendi kùltürümüzle şekillenmeyiz, ve
- Başka bir ülkede edinilen kùltür şoku deneyimi ile birlikte gelen psikolojik denge bozulumu bireyin kendisini tanıması aşamasında bir fırsat olarak kullanılabilir.

Mevcut araştırmalara göre yurtdışında çalışmış veya okumuş olan bireyler uluslararası meselelere daha fazla ilgi gösterebilmekte, daha fazla kozmopolitan olabilmekte, daha az etnosentrik ve farklılıklara daha çok toleranslı olabilmekle

beraber, kendi kültür dünyalarından daha iyi veya kötü olması gerekmeyen bir dünyada olabilmenin farklı yollarının olduğunun farkına varabilmektedirler. Bazı önemsiz örnekler farklı mutfak kültürleri, farklı anlatımlar, günlük gelenekler ve benzeri açık şeyleri içerebilmektedir (Montuori ve Fahim, 2004).

Kültürlerarası karşılaşmalarda başka kültürden olanlarla etkileşime girebilme yolları bulabilmek için kendi kültürel normlarının ötesine geçebilme yeteneği yaratıcılık ve yeniliğin kanıtıdır. Buna ek olarak kültürlerarası etkileşim sosyal davranış için daha önce edinilmiş olan normlardan ziyade şu anda olanlara cevap verebilme ve uyum sağlama yeteneğine ihtiyaç duyar (Montuori ve Fahim, 2004). Böyle bir yeteneğin geliştirilebilmesi için bireyin iyi bir yaratıcılık algısına sahip olması gerekir.

Kültürlerarası karşılaşmalar yeni ortamlarla uğraşmak için daha uyumlu ve daha esnek olan bir kimlik oluşumu sonucunu doğurma ve olumlu ayrışmaya dönüşebilecek kaygı ve nörotik semptomlarla sonuçlanma potansiyeline sahiptir (Montuori ve Fahim, 2004). Bunun yanısıra kültürlerarası karşılaşmalar bireyin kendi varsayımlarını ve inançlarını keşfetmesine yardımcı olur ve farklı varlık ve düşünce biçimlerini kabul etmesi için yol gösterir. Bu farklı kültürlerle karşılaşmamış olan çoğu insanın yapmaya meyilli olmadığı bir durumdur. Ayrıca bu karşılaşmalar bireyin etnik-merkeziyetçilikten uzaklaşıp etnisite-dostu bir dünya görüşüne sahip olmasına yardımcı olur.

2.1.1. Kültürlerarası etkileşimin tarihi arkaplanı: M.S 1.YY'da Hindistan-Çin örneği

Sen (2004)'e göre MS 1.yy'ın başlarında Budist öğretilerin Hindistan'dan Çin'e yayılması Asya ve Dünya tarihi üzerinde büyük etkiler yaratan kültürlerarası değişimlerin artmasını tetiklemiştir. Budist keşiş ve hacıların seyahatleri ve eş zamanlı dini metinlerin ve dini kalıntıların yayılması sadece Hint Krallığı ve çeşitli Çin bölgeleri arasında etkileşimi başlatmakla kalmadı, aynı zamanda Orta ve Güneydoğu Asya'da yaşayan insanları da etkiledi. Aslında Budist öğretilerinin Hindistan'dan Çin'e geçişi misyonerleri, seyyah tüccarları, zanaatkarları ve tıp uzmanlarını da içeren farklı insan gruplarını ve çok sayıda insan topluluğunu içeren karmaşık bir süreçtir.

Faxian, Xuanzang ve Yijing MS birinci binyıl boyunca Çin'den Hindistan'a hacca giden yüzlerce Çinli keşiflerin arasındaydı. Seyahatlerinin detaylı kayıtları onları diğerlerinden daha değerli kılmaktadır. Bu seyahat kayıtları bir kaç sebepten dolayı önemli tarihi kaynaklar olarak kabul edilmektedir. Birincisi, bunlar Güney, Orta ve Güneydoğu Asya'daki Budist öğretilerinin, ritüellerinin ve manastır kurumlarının doğasının titizlikle anlatımını sağlayan kayıtlar sunmaktadır. İkincisi, Çin ve Hindistan arasında kalan krallıklar ve Güney Asya'daki sosyal ve siyasal durumlar ile ilgili hayati bilgiler içeriyor olmalarıdır. Üçüncüsü, bunlar kültürlerarası algılar ve etkileşimler ile ilgili önemli içgörüler sunmaktadır. Bunlara ek olarak, bu kayıtlar gezgin tüccarlar ve Budist hacılar arasındaki ilişkiye, ticari alışverişlere ve uzun mesafe seyahatinin zorlu doğasına ışık tutmaktadır (Sen, 2004).

2.1.2. Kültürel değişikliklere ayak uydurma: İletişim boyutunda dilsel uyum

Kültürlerarası uyumla ilgilenen araştırmacılar insanlar başka bir kültürün etkisi altına girdiğinde yaşadıkları psikolojik olayları, yeni bir kültüre uyuma katkıda bulunan özellikleri ve kültürlerarası veya çok kültürlü bir birey olma sürecini araştırmıştır (Cai ve Rodriguez, 1996-7). Bu araştırmanın büyük bir bölümü uzun süreli uyum perspektifinden kültürel farklılıklara uyum meselesi üzerinde yoğunlaşır. Örneğin Kim ve Ruben (1988), bireyin zamanla kültürlerarası iletişim yeteneklerinin gelişimine yol açan bir stres ve uyum sürecinden geçtiğini savunmaktadır. Bu bireyler çoğu durumda kültürel farklılıklardan doğan strese uyum sağlayabilmektedir. İletişime Uyum Teorisi (Communication Adaptation Theory-CAT) üzerine yapılan araştırmalar bireylerin başkasıyla etkileşime geçerken iletişim davranışlarını nasıl uydurduklarını gözden geçirmiştir (Cai ve Rodriguez, 1996-7). Kültürlerarası iletişim bakımından kültürlerarası etkileşim esnasında iki insanın neden iletişim stilini birbirininkine uydurmaya veya uzaklaştırmaya çalıştığını açıklamak için CAT kullanılmıştır. İletişime Uyum Teorisi, kültürlerarası karşılaşmalarda iletişim berraklığı ve anlamayı geliştirmek için bir noktada birleşmenin gerekli olduğunu savunur. Yine bu araştırmalara göre iletişim berraklığını geliştirmek amacıyla sentaksı basite indirgemek, kelime çeşitliliğini azaltmak, ses ve tonlamayı değiştirmek gibi “yorumlanabilirlik stratejileri” kullanılmaktadır.

2.1.3. Kültürlerarası karşılaşmalarda iletişime adaptasyon: Yaklaşımlar

2.1.3.1. Uzunlamasına yaklaşım

Bu yaklaşıma göre, başka bir kültüre uyum sürecinde bireyin içinden geçmekte olduğu aşamalar vardır. Kültür şoku, “W” eğrisi ve Kim ve Ruben (1988)’in kültürlerarası transformasyon teorisi sisteminin her biri, bir bireyin uzun bir zaman boyunca farklı bir kültürün içine batması sonucu oluşacak farklı psikolojik aşamaların varlığını işaret eder. Fakat bu yaklaşımlar bireyin kültürel farklılıklarla ilk temasında davranış uyumu göstereceğini savunmaz. Aksine, bazı şeyleri yapmanın yeni yollarına uzun süre maruz kalan birey zorluk ve stres yaşar. Cai ve Rodriguez (1966-7)’e göre birey zamanla yeni kültürün özelliklerini öğrenip alıacak ve böylece kültürel farklılıklara adapte olacaktır.

2.1.3.2. İletişime uyum teorisi

Etkileşim boyutunda bu yaklaşım bir bireyin iletişim davranışını iletişime geçtiği partnerine göre değiştirmesine odaklanır. İletişime Uyum Teorisi konuşmacıların birbirlerine karşı yaklaşımlarını göstermek için yakınlık veya uzaklık stratejileri kullandığını varsaymaktadır. Bu, iletişim partnerine benzemek için dil, lehçe, ses tonu, vb. dilsel veya dilüstü davranışların değiştirilmesini içerebilir (Cai ve Rodriguez, 1996-7).

2.1.3.3. Hiyerarşi hipotezi

Bu yaklaşıma göre bireyler, iletişim hedeflerini tutturamadıklarında kendilerine sunulan en düşük bilişsel olarak zor seçeneği seçme eğilimine giderler. Örneğin, bir yanlış anlaşılmayı düzeltmenin en basit yollarından biri daha önce söylenen şeyi tekrar etmektir. Tekrar, içerik veya söz diziminde büyük değişiklikler yapılmasını gerektirmez.

2.1.4. Kültürlerarası karşılaşmalarda etkileşimi yönlendiren faktörler

Kültürlerarası uyum süreci bir bireyin iletişime geçtiği partnerinin yabancı olduğunu veya iletişim boyunca konuşulanları anlamakta zorluk çektiğini anlayınca başlar. Bundan dolayı, eğer mevcut veya potansiyel yanlış anlaşılmaya katkıda bulunacak bir yabancılık algısı oluşmazsa, adaptasyondan söz etmek pek mümkün

görülmez. Kültürlerarası karşılaşmalarda aşağıdaki durumlarda adaptasyonun meydana gelebileceğini söylenebilir (Cai ve Rodriguez, 1996-7):

- Algılanan yabancılık arttıkça ortak bilgi algısı düşer.
- Ortak bilgi azalınca yanlış iletişim ihtimali artar.
- Yanlış iletişim artınca kavrama azalır.
- Adaptasyonla ilgili tecrübeler olumlu olduğunda, etkili adaptasyon artar.
- Etkili adaptasyon artınca yanlış anlaşılma azalır.
- Yanlış anlaşılma azalınca kavrama artar.
- Adaptasyonla ilgili tecrübeler olumsuz olduğunda etkili adaptasyon azalır.
- Etkili adaptasyon azalınca yanlış anlaşılma artar.
- Yanlış anlaşılma artınca kavrayış azalır.

Yukarıda verilen bilgiler ve konu edilen yaklaşımlar ışığında kültürlerarası karşılaşmalarda bireyler ilk iletişim aşamasında karşılarındaki kişinin farklı bir kültüre ait olup olmadığını algılamaya çalışmaktadır. Kültürel farklılıklar sezildiğinde birey, kullandığı dil bakımından ve kültürel anlamda sahip olduğu bilgiler ışığında iletişimi kontrollü veya kontrolsüz bir şekilde yönetmeye çalışabilir. Kültürel farklılıkların mevcut olmadığı durumlarda bireyin bir adaptasyon sürecine giremeyeceği ve farklı bir kültürle karşılaşmayacağını anlayacağı için bu karşılaşmanın yeni bir kimlik oluşumu üzerinde herhangi bir etkisi olmayacaktır.

3. METODOLOJİ

3.1. Çalışmada kullanılacak araştırma yönteminin gerekçesi

Bu araştırmada “Erasmus+ ile artan etkileşim” bağımsız değişkeninin “gençlerin kimlikleri” bağımlı değişkeni üzerindeki etkisi ve bir takım diğer bağımsız değişkenlerin (sosyal, kültürel etkileşim) bağımlı değişken üzerindeki etkileri bilimsel veri toplama ve analiz yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Değerlendirme araştırmaları, nicel, nitel veya karma veri toplama ve analiz yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilir. Bilindiği üzere araştırma yöntemlerine yönelik felsefi bakış genellikle nitel (öznel, yapısalcı) ve nicel (nesnel, pozitivist) olarak keskin iki gruba ayrılmış ve aralarında bir “paradigma savaşı” oluşmuştur (Tashakkori ve Teddlie, 1998).

Bu araştırmada, sadece bir araştırma paradigmasına felsefi sebeplerden dolayı bağlı kalınmaması, her iki araştırma geleneğinden uygun olan tarafların kullanılması düşünülmüştür. Nitekim Feuer ve ark. (2002)’a göre, uygun bir şekilde uygulanırsa, nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada ve etkili bir şekilde kullanılabilir ve bu kullanım, herhangi bir yöntemin tek başına kullanılmasıyla alınabilecek sonuçlardan daha güçlü bilimsel çıkarımlar yapılmasını sağlayabilir. İlk aşamada tarama araştırmasındaki anketler kullanılarak değişime katılan gençlerin programla ilgili birebir geri bildirimde bulunması sağlanmış, ikinci aşamada ise değerlendirme araştırması ile geniş kapsamlı veri toplanmış ve programın bireyler üzerindeki etkilerini tespit etmek için analiz edilmiştir.

Mevcut üniversiteki hedef öğrenci kitesinden bir deney grubu oluşturmak oldukça zor olduğu için tarama araştırması tam da bu çalışmaya uygun düşen bir yöntem olmuştur. Aynı soruları yanıtlayan birden çok yanıtlayıcı örnekleri, birçok değişkeni ölçer, birden fazla hipotezi test eder ve geçmişteki davranışlar, deneyimler ya da özelliklerden zaman sırasıyla ilgili çıkarım yapma olanağı sağlar (Neuman, 2014).

3.2. Araştırma tasarısı

Bu araştırma, nitel ve nicel veri toplama yöntemleri olan *değerlendirme araştırması* (evaluation research) ve *tarama araştırması* (survey research) yöntemleri ile hazırlanıp değerlendirilmiştir. İlk olarak faydalanılacak yöntem tarama araştırması yöntemi olmuştur. Tarama, pek çok insana (taramaya katılanlara yanıtlayıcılar denir) inançlarını, görüşlerini, özelliklerini, geçmişteki yada şimdiki davranışlarını sorar (Neuman, 2014). Bu özelliği sayesinde değişim programlarına katılan yükseköğretim öğrencilerinin program sonrası görüşleri, hazırlanan anketler aracılığıyla toplanmış ve değerlendirilmiştir.

Neuman (2014)'a göre iyi bir tarama araştırması sürecinin basamakları şunlardır:

- Hipotezler geliştirme, anket tipine karar verme (postayla, telefonla, yüzyüze görüşme), anket sorularını yazma, yanıt kategorilerine karar verme, plan tasarlama.
- Verilerin nasıl kaydedileceğini planlama, tarama aracına pilot test uygulama.
- Hedef nüfusa karar verme, örnekleme çerçevesi elde etme, örneklem büyüklüğüne karar verme, örneklem seçme.
- Anketi yanıtlayacak kişileri belirleme, görüşmeler yürütme, verileri dikkatlice kaydetme.
- Verileri bilgisayara/sisteme girme, tüm verileri yeniden kontrol etme, veriler üzerinde istatistiksel analiz yürütme.
- Araştırma raporunda yöntemleri ve bulguları tanımlama, bulguları eleştiri ve değerlendirmeler için ötekilerine sunma.

Bu çalışmada faydalanılmış olan ikinci bir araştırma tasarımı da değerlendirme araştırmasıdır. Bu araştırma tasarımı, özellikle program, politika, ürün veya tedavi sonucu ortaya çıkan etkilerin sistematik bir şekilde tespit edilip değerlendirilme sürecini içerir.

3.3. Araştırma alanı ve araştırmacı ilişkisi

Bu çalışmada uluslararası ilişkiler alanına yönelik olup uluslararası eğitim faaliyet alanı çerçevesinde ortaya çıkan Erasmus+ Değişim Programı ile Türkiye ve Avrupa Ülkelerinde bulunan bireyler arası etkileşim ve bu etkileşim sonucu oluşan kimliksel değişiklikler araştırılmıştır. Araştırmacı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisans öğrencisi olmakla birlikte araştırmanın yapılmış olduğu üniversitede Erasmus+ kurum koordinatörlüğü yapmaktadır.

3.4. Veri toplama

2014-2018 yılları arasında Erasmus+ Değişim Programı ile Mardin Artuklu Üniversitesi'nden yurt dışına giden öğrencilerin edindikleri tecrübe sonucu kimlik bilinçlerindeki değişikliklerin araştırılması amacıyla tasarlanan bu çalışmada, bire bir görüşme imkânı elde edilebilen öğrencilerle yüzyüze anket uygulaması şeklinde, yüz yüze görüşme imkânı bulunmayan katılımcılara ise zaman ve maddi imkânlardan tasarruf edilebilmesi açısından googledocs üzerinden hazırlanan anketin email olarak aktarılması suretiyle veri elde etme işlemi yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin bazı demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim, seviyesi, etnik köken, vs.) araştırılmıştır. İkinci bölüm ölçek sorularından oluşmakta olup, bu bölümde kullanılan 5'li likert ölçek sorularıyla katılımcıların bireysel ve toplumsal kimlik düzeylerindeki etkileşim ölçülmeye çalışılmıştır. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde ise açık uçlu sorular ile öğrencilerin hareketlilik öncesi, hareketlilik esnası ve hareketlilik sonrası yaşadıkları tecrübelerin kimlik bilinçleri üzerine etkisi araştırılmıştır.

3.4.1. Örneklem seçimi

2014-2018 yılları arasında Mardin Artuklu Üniversitesinden Erasmus Programı ile yurt dışına giden öğrenci sayısı toplamı 60'tır. Öğrencilerin tamamına ulaşılması amaçlandığından araştırmada tam sayım yöntemi kullanılmıştır. Ancak öğrencilerden 6'sı ankete katılmak istemediğini, 13 kişiye ise anket gönderildiği halde istenen zaman zarfında cevap alınamadığından toplam 41 kişi ile anket uygulaması yapılmıştır.

3.5. Veri analizi

Araştırmada uygulanan anketlerin yapılan güvenilirlik analizi neticesinde Cronbach's Alpha değeri 0,912 (% 91,2) olarak yüksek düzeyde güvenli olarak tespit edilmiştir.

Araştırma neticesinde elde edilen verilerin tek tek ya da çoklu olarak normal dağılıma uyması parametrik testlerin uygulanması için temel varsayım olarak kabul edilmektedir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2016). Verilerin normal dağılıma uyup uymadığını tespit etmek amacıyla hem bireysel hem de toplumsal edinim soruları ayrı ayrı Çizelge 1. ve Çizelge 2.'de analiz edilmiş olup tüm sorular için ($p \leq 0,05$) verilerin normal dağılıma uymadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 1. Bireysel edinime ilişkin ölçek sorularının istatistiksel sonuçları (One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test Sonuçları) (n=41)

Ölçek Sorusu	$\bar{x}$	sd	p
Bireysel sorumluluk bilincim gelişti	1,976	1,49	0,000
Olayları farklı açılardan değerlendirme bilincim gelişti	2,073	1,46	0,000
Kendime olan güvenim arttı	1,927	1,54	0,000
Tek başıma daha doğru kararlar verebiliyorum	2,171	1,50	0,000
Çevremdeki insanların sorunlarına farklı çözümler bulabiliyorum	2,220	1,31	0,000
Sosyal sorumluluk projelerinde daha aktif rol almaya başladım	2,610	1,41	0,000
Kitap okuma, araştırma ve kendimi geliştirmek için daha çok çaba sarf ediyorum	2,195	1,44	0,000
Daha planlı ve düzenli çalışıyorum	2,415	1,43	0,000
Farklı kültürlerdeki insanlarla iletişimim arttı	2,073	1,37	0,000
Dünya tarihini daha çok merak etmeye başladım	1,976	1,21	0,000

Çizelge 2. Toplumsal edinimlere ilişkin ölçek sorularının istatistiksel sonuçları (One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test Sonuçları) (n=41)

Ölçek Sorusu	$\bar{x}$	sd	p
Siyasi olayları yorumlama tarzım değişti	2,537	1,43	0,000
Dini aidiyetimi sorgulamaya başladım	3,293	1,42	0,002
Vatandaşlık aidiyetimi sorgulamaya başladım	2,756	1,48	0,000
Etnik aidiyetime bağlılığım arttı	2,951	1,52	0,002
Farklı, kültür, din ve yaşam tarzlarına bakış açım değişti	2,049	1,36	0,000
Aile bağlarına daha çok önem vermeye başladım	2,707	1,31	0,001
Önyargılarla hareket etmenin yanlış olduğunu kavradım	2,024	1,33	0,000
Bireysel hakların toplumsal değerlerden daha önemli olduğuna inandım	2,829	1,55	0,000
Uluslararası ilişkilerin önemini daha iyi anladım	2,268	1,40	0,000
Kendimi daha çok Avrupalı hissetmeye başladım	2,829	1,55	0,000

Araştırmadan elde edilen verilerin demografik özellik ve ölçek sorularından oluşan kısımları SPSS 22.0 versiyonuna yüklenerek frekans ve yüzde analizleri ile parametrik olmayan testler yapılmıştır. Açık uçlu sorulardan elde edilen cevaplar ise katılımcıların ortak ve farklı yönleri (yaş, cinsiyet, etnik köken, yurtdışında kalış süresi, eğitim seviyesi ve daha önce programdan faydalanma durumu) dikkate alınarak Nvivo nitel veri değerlendirme programında temalandırılmış ve daha sonra yorumlanmıştır.

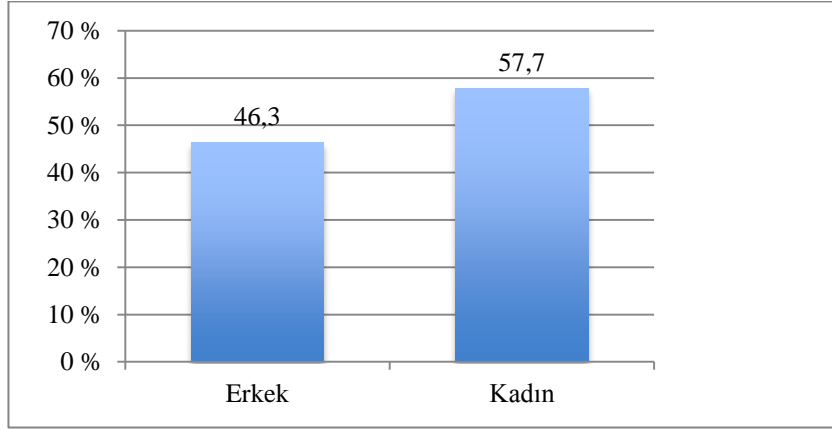
Verilerin normal dağılıma uymaması nedeniyle katılımcıların demografik özelliklerine göre parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U analizi yapılmıştır.

4. VERİ DEĞERLENDİRME SONUÇLARI

4.1. Katılımcıların demografik özellikleri

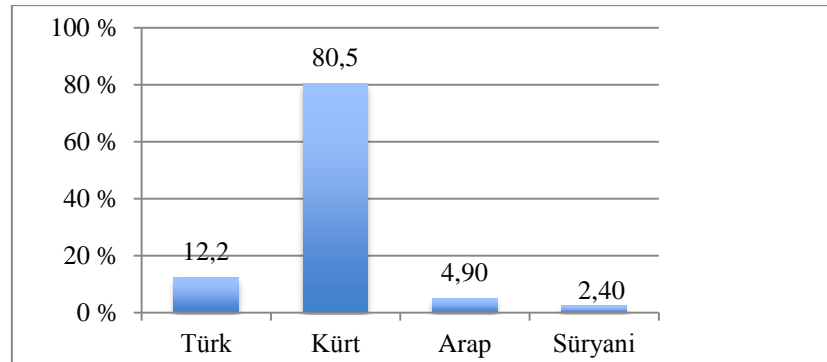
Araştırmada, katılımcıların “Cinsiyet dağılımı” Şekil 1.’de verilmiştir. Araştırmaya katılan anketörlerdeki cinsiyet dağılım oranı % 53,7 kadın, % 46,3 erkektir. Bu dağılıma bakıldığında katılımcılar arasında cinsiyet bakımından homojen bir dağılım olduğu görülmüştür.

Şekil 1. Cinsiyet Dağılımı

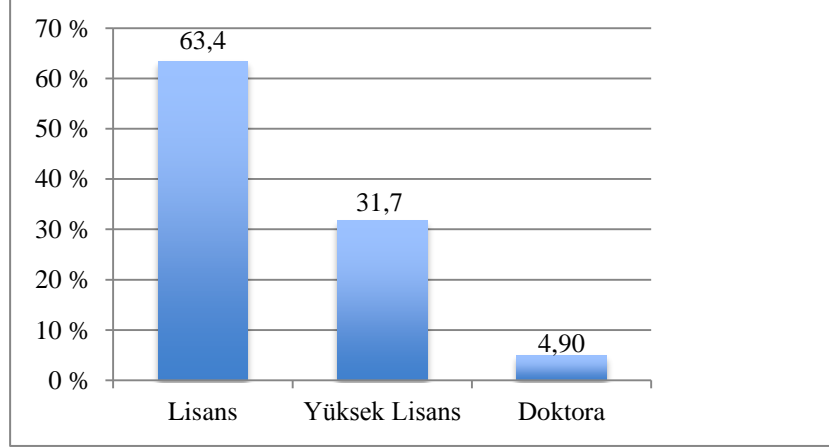
Yapılan anket araştırmasında katılımcıların etnik kökenlerine göre dağılımı Şekil 2.’de verilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunu % 80,5 ile Kürt kökenli bireyler oluştururken, % 12,2 lik bir kısmının Türk, % 4,9’unun Arap ve % 2,4’ünün Süryani kökenli olduğu saptanmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Etnik Köken

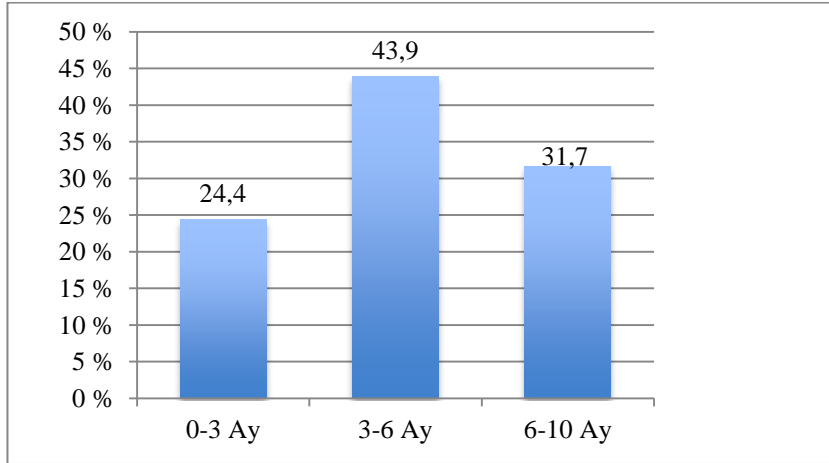
Şekil 3.'te ankete katılanların eğitim seviyesi gösterilmektedir. Katılımcıların % 63,4'ünü Lisans, % 31,7'sini Yüksek Lisans, % 4,9'unu ise doktora seviyesindeki öğrenciler oluşturmaktadır.

Şekil 3. Eğitim Seviyesi

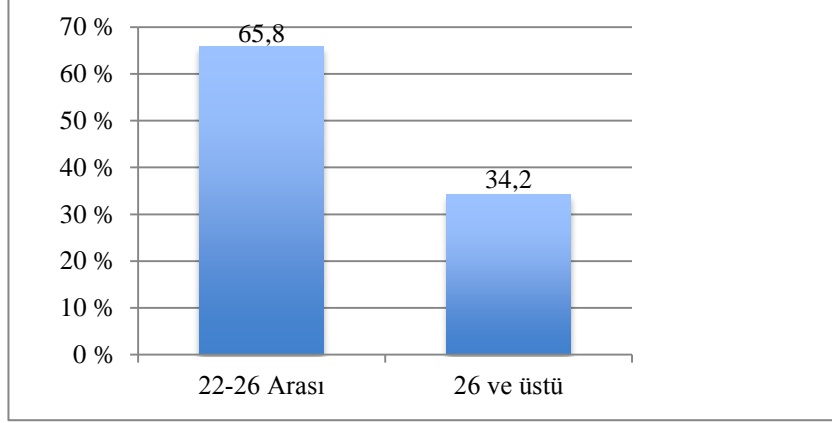
Yapılan anket araştırmasında katılımcıların yurtdışında kalış süresinin % 43,9'u için 3-6 ay, % 31,7'si için 6-10 ay, % 24,4'ü için ise 0-3 ay olduğu belirlenmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Kalış Süresi

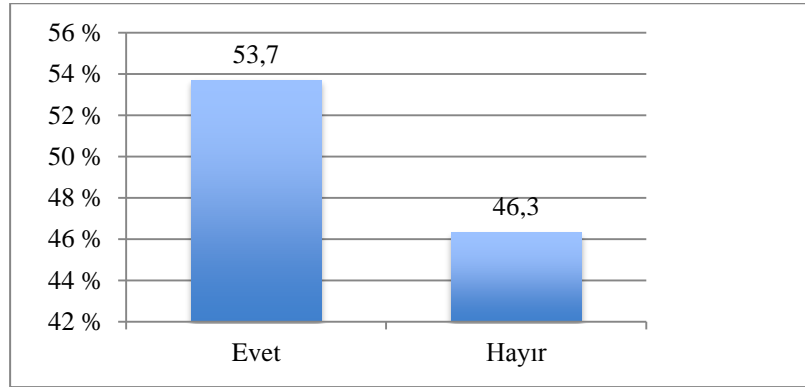
Anketörlerin yaş dağılımları 22-38 yaş aralığında dağılım göstermiş ve katılımcıların ortalama yaş aralığı 26,5 olarak saptanmıştır (Şekil 5).

Şekil 5. Yaş Dağılımı

Anketörlerin % 53,7'si daha önce Erasmus+ değişim programından faydalandığını belirtirken, % 46,3'lük kesimi daha önce hareketlilikten faydalanmadığını belirtmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Daha Önce Hareketlilikten Faydalanma Durumu

4.2. Erasmus+ deneyiminde kimlik oluşumu

4.2.1. Bireysel edinimler

Uygulanan ankette hareketliliğe katılan bireylerdeki bireysel edinimleri ölçmek amacı ile 10 adet ölçekli soru sorulmuştur. 1-2 ölçeğini seçen anketörler test edilen duruma katıldığını, 4-5 ölçeklerini seçenler katılmadıklarını, 3 ölçeğini seçenler ise kararsız olduklarını belirtmiştir.

Çizelge 3. Bireysel edinim soruları toplamının istatistiksel sonuçları

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Bireysel edinim	41	1,00	5,00	2,16	1,22

Bireysel edinimlere ilişkin tüm sorulara verilen cevapların ortalaması $2,16 \pm 1,22$ olarak tespit edilmiştir (Çizelge 3.). Bireysel edinim sorularında en düşük ortalama “kendime olan güvenim arttı” ($1,927 \pm 1,54$), en yüksek ortalama ise “Sosyal sorumluluk projelerinde daha aktif rol almaya başladım” ($2,610 \pm 1,41$) sorusunda ortaya çıkmıştır (Çizelge 1.).

Çizelge 4. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Erkek	19	22,47	427	181,0	0.463 ^{Ö.D.}
Kadın	22	19,73	434		

(Ö.D.) $p \leq 0.005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak önemsiz

Çizelge 4.’te araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyeti ile bireysel edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin cinsiyeti ile bireysel edinimler ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($U=181$, $z=-734$ ve $p=0,463$) dolayısıyla bireysel edinimlerin cinsiyete göre değişiklik göstermediği tespit edilmiştir.

Çizelge 5. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının etnik köken değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Etnik Köken	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kürt	33	19,86	655	94,5	0.216 ^{Ö.D.}
Diğer	8	25,69	205		

(Ö.D.) $p \leq 0.005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Araştırmaya katılan öğrencilerin etnik kökeni ile bireysel edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmış olup, Kürt kökenli katılımcıların toplam içerisindeki payının yüksek olması (% 80,5) nedeniyle katılımcılar Kürt kökenli olanlar ve olmayanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Kürt kökenli öğrencilerle (Mdn=25,69) diğer etnik kökene sahip öğrenciler (Mdn=19,86) arasında bireysel etkileşimler bazında anlamlı bir fark olmadığı ($U=94,5$, $z=-1,237$ ve $p=0,216$) tespit edilmiştir (Çizelge 5.).

Çizelge 6. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Eğitim düzeyi	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Lisans	26	21,87	568	172,0	0.547 ^{Ö.D.}
Lisansüstü	15	19,50	292		

(Ö.D.) $p \leq 0.005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Çizelge 6.'da araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim durumu ile bireysel edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmış olup, katılımcılar lisans düzeyine sahip olanlar ile lisans üstü eğitim seviyesine sahip olanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre eğitim durumu ile bireysel edinimler ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($U=172$, $z=-611$ ve $p=0,547$) görülmüştür.

Çizelge 7. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının yaş değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Yaş	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
26 yaş ve altı	27	21,98	593,50	162,5	0.471 ^{Ö.D.}
27 yaş ve üstü	14	19,11	267,5		

(Ö.D.) $p \leq 0.005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Çizelge 7.'de öğrencilerin yaş durumu ile bireysel edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmış olup, katılımcıların yaş ortalamasının 26,5 olduğu dikkate alınarak 26 yaşın altında olanlar ile üstünde olanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre yaş durumu ile bireysel edinimler ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($U=162,5$, $z=-731$ ve $p=0,471$) görülmüştür.

Çizelge 8. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının daha önce erasmustan faydalanma durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Daha Önce Erasmustan Faydalanma durumu	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Evet	22	19,64	432	179,0	0.482 ^{Ö.D.}
Hayır	19	22,58	429		

(Ö.D.) $p \leq 0.005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Daha önce Erasmustan faydalanma durumları ile bireysel edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için uygulanan Mann-Whitney U Testi sonucunda, daha önce Erasmustan faydalanan öğrencilerle ($Mdn=19,64$) faydalanmayan öğrenciler ($Mdn=22,58$) arasında bireysel edinimler bazında anlamlı bir fark olmadığı ($U=179$, $z=-786$ ve $p=0,482$) tespit edilmiştir (Çizelge 8.).

Çizelge 9. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri bireysel edinim ortalamalarının yurt dışında kalış süresi değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Yurtdışında kalış süresi	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
0-3 ay arası	10	22,05	220,5	144,5	0.754 ^{Ö.D.}
3 aydan fazla	31	20,66	640,5		

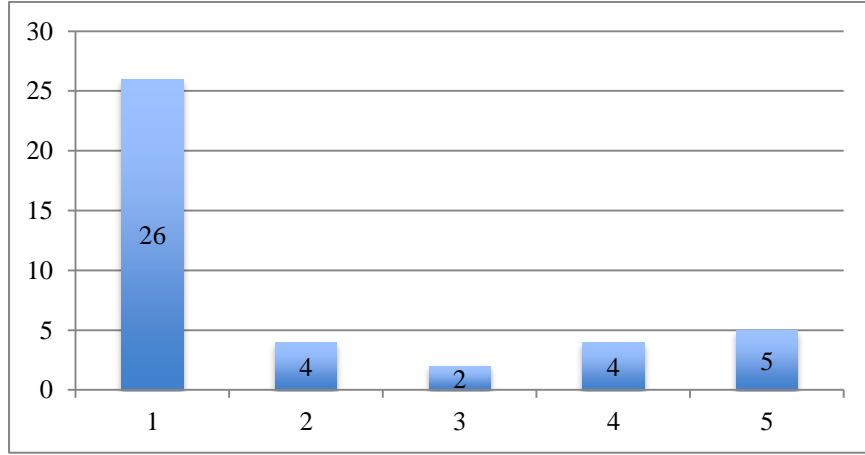
(Ö.D.) $p \leq 0.005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Çizelge 9.'da araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ değişim programı aracılığıyla yurtdışında kalış süreleri ile bireysel edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U Testi analizi yapılmış olup, bu amaçla katılımcılar 0-3 ay arasında kalanlar ile 3

aydan fazla kalanlar olmak üzere 2 gruba ayrılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre yurtdışında kalış süresi ile bireysel edinimler bazında anlamlı bir fark olmadığı ($U=144,5$, $z=-320$ ve $p=0,754$) tespit edilmiştir.

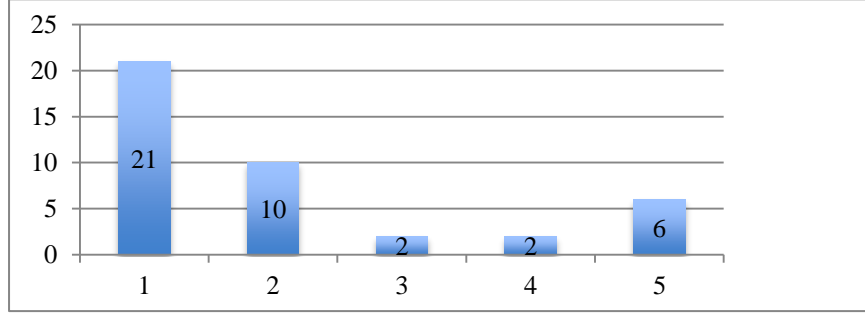
Katılımcıların bireysel sorumluluk bilincinin ne ölçüde geliştiği sorulmuş, %73,2'lik yüksek bir oranla katılımcıların böyle bir sonuca ulaştığı belirtilmiştir. %22'lik bir oranda katılımcı bu konuda hareketliliğin bir faydasını görmediğini belirtirken % 4,9 oranındaki katılımcı kararsız olduğunu belirtmiştir (Şekil 7.).

Şekil 7. Bireysel edinimler: 1. Bireysel sorumluluk bilincim gelişti

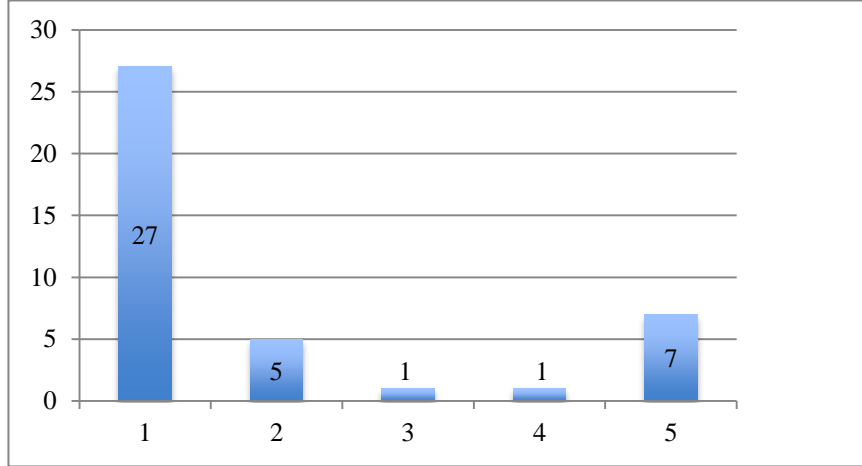
Olayları farklı açıdan değerlendirme bilinci edinme konusunda % 75,6'lık bir oranla katılımcıların büyük bir çoğunluğu programı yararlı bulmuştur. % 19,5'lik bir oranda katılımcı bu konuda bir değişikliğe uğramadığını belirtirken % 4,9'luk bir kesim kararsız olduğunu belirtmiştir (Şekil 8.).

Şekil 8. Bireysel edinimler: 2. Olayları farklı açılardan değerlendirme bilincim gelişti

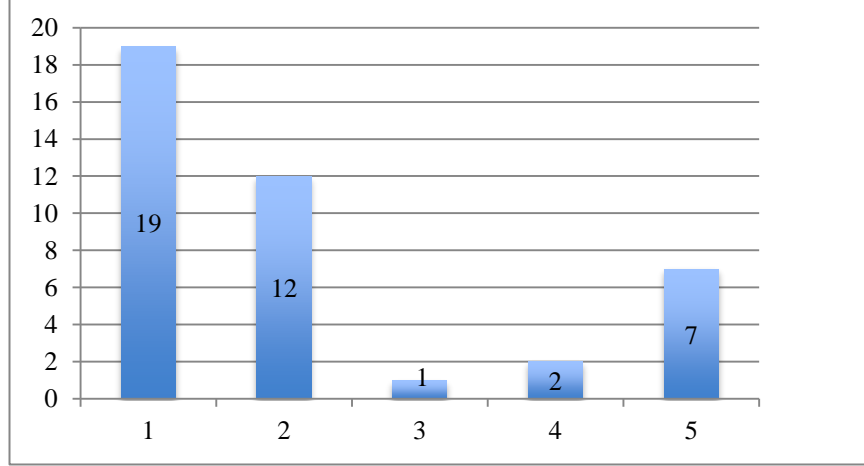
Hareketlilik sonucunda kendine olan güveninin arttığını belirten katılımcı oranı % 78,1'dir. % 19,5'lik bir kesimi ise bu konuda kendinde bir değişiklik olmadığını belirtmiş, % 2,4'lük bir kesim de kararsız kaldığını belirtmiştir (Şekil 9).

Şekil 9. Bireysel edinimler: 3. Kendime olan güvenim arttı.

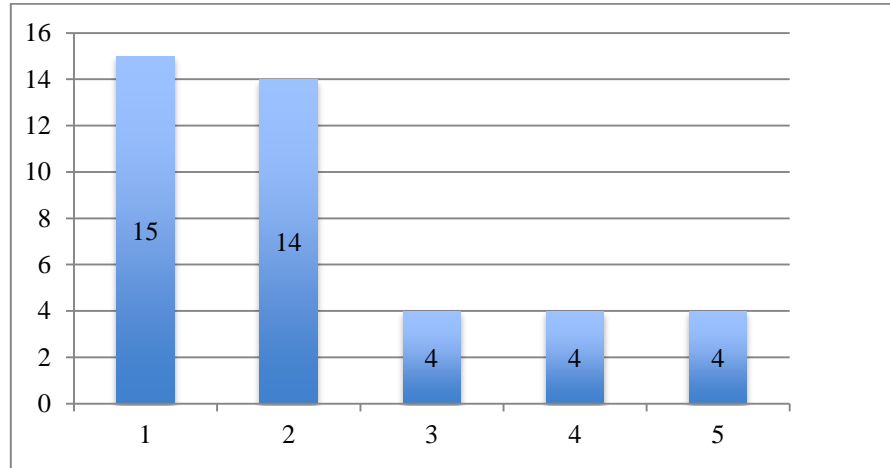
Katılımcıların % 75,6'sı hareketlilik sayesinde artık daha doğru kararlar alabildiğini belirtirken % 22'si hareketliliğin bu konuda pek bir faydasını görmediğini belirtmiş, % 2,4'ü ise kararsız olduğunu belirtmiştir (Şekil 10).

Şekil 10. Bireysel edinimler: 4. Tek başıma daha doğru kararlar verebiliyorum.

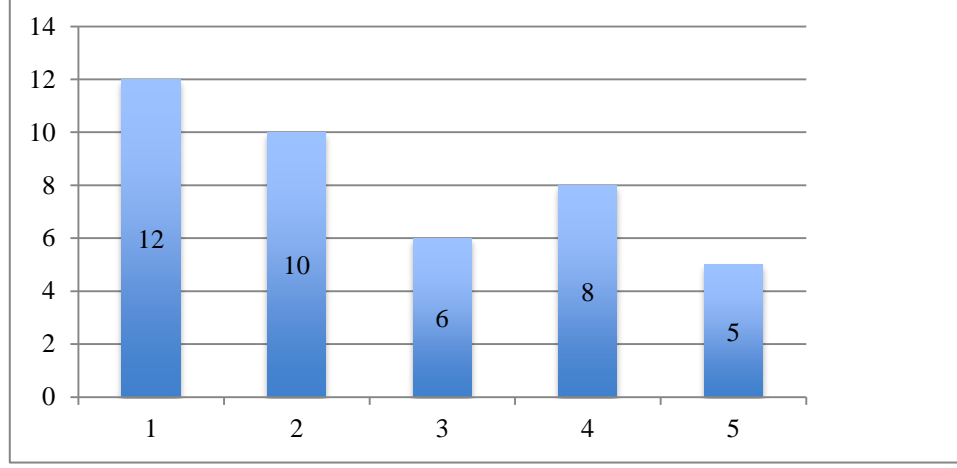
Çevresindeki insanların sorunlarıyla ilgili çözüm üretme konusunda kendinde gelişme olduğunu belirten katılımcıların oranı % 70,7 iken bu konuda kendinde herhangi bir gelişme meydana gelmediğini belirten katılımcıların oranı % 19,6'dır. % 9,8'lik bir katılımcı kesimi bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir (Şekil 11.).

Şekil 11. Bireysel edinimler: 5. Çevremdeki insanların sorunlarına farklı bir bakış açısıyla çözüm buluyorum

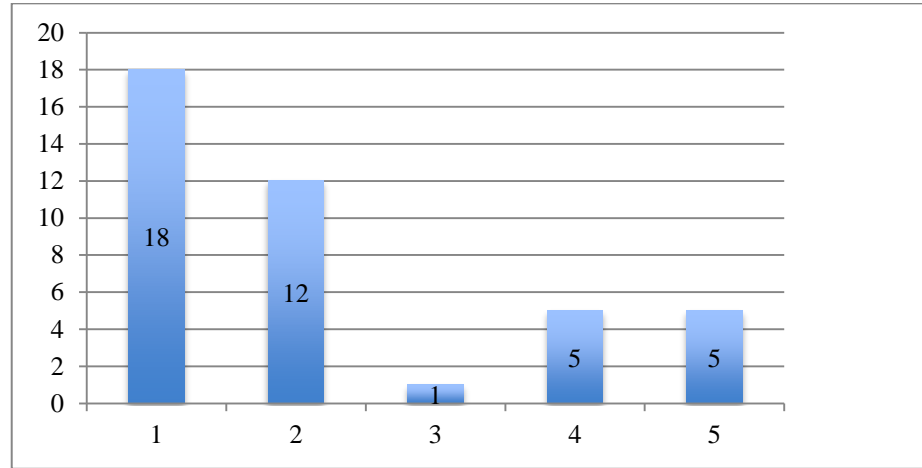
Sosyal sorumluluk projelerine daha aktif katılma konusunda kendinde bir değişiklik olduğunu söyleyenlerin oranı % 55,7 iken bu konuda herhangi bir değişiklik olmadığını belirten katılımcıların oranı % 31,7 olmuştur. % 14,6'lık bir kesim ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir (Şekil 12.).

Şekil 12. Bireysel edinimler: 6. Sosyal sorumluluk projelerinde daha aktif rol almaya başladım.

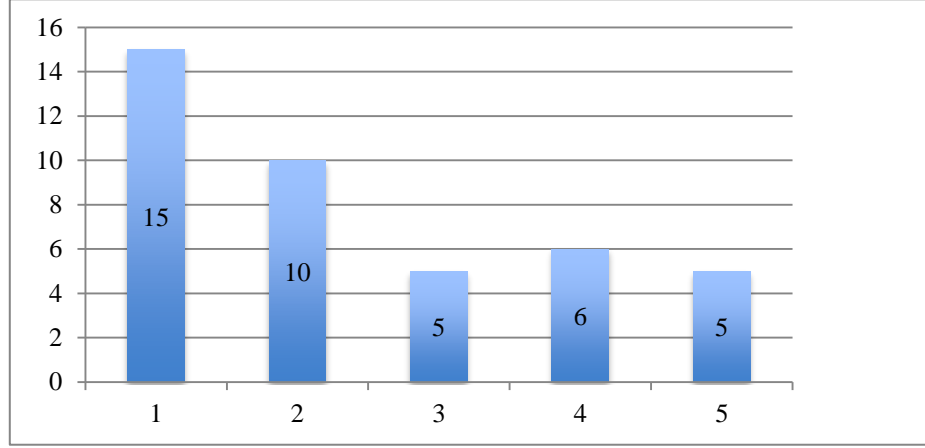
Hareketliliğe katıldıktan sonra kendinde okuma, araştırma ve kendini geliştirme konularında olumlu yönde bir değişim meydana geldiğini belirten katılımcı oranı % 73,2 iken % 24,4'lük bir kesim bu konuda hemfikir olmadığını belirtmiş; % 2,4'lük bir kesim ise kararsız olduğunu belirtmiştir (Şekil 13.).

Şekil 13. Bireysel edinimler: 7. Kitap okuma, araştırma ve kendimi geliştirme konusunda daha çok çaba sarf ediyorum.

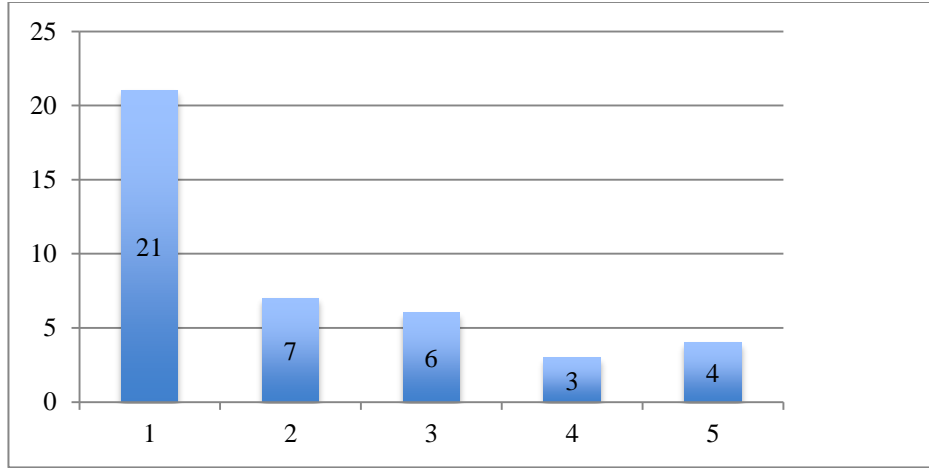
Erasmus+ değişim programı tecrübesi sayesinde daha planlı ve düzenli çalışmaya başladığını düşünen katılımcı oranı % 61 iken bu konuda herhangi bir gelişme elde etmediğini söyleyenlerin oranı % 26,8, kararsız olduğunu beyan edenlerin oranı % 12,2 olmuştur (Şekil 14.).

Şekil 14. Bireysel edinimler: 8. Daha planlı ve düzenli çalışmaya başladım.

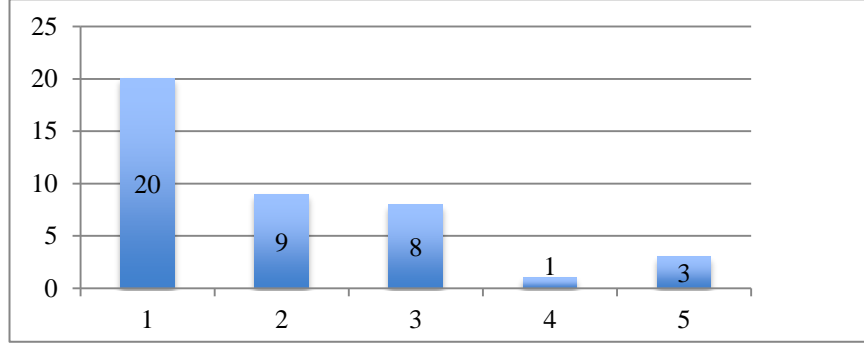
Farklı kültürdeki insanlarla iletişime daha çok açık olduğunu belirten katılımcıların oranı % 68,3, herhangi bir değişime uğramadığını belirtenlerin oranı % 15,1, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise % 14,6 olmuştur (Şekil 15.).

Şekil 15. Bireysel edinimler: 9. Farklı kültürdeki insanlarla daha çok iletişim kurmaya başladım.

Hareketlilik sayesinde dünya tarihini merak duygusu gelişenlerin oranı % 70,8, bu konuda bir değişiklik olmadığını belirtenlerin oranı % 9,7, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise % 19,5 olmuştur (Şekil 16).

Şekil 16. Bireysel edinimler: 10. Dünya tarihini daha çok merak etmeye başladım.

4.2.2. Toplumsal edinimler

Uygulanan ankette hareketliliğe katılan bireylerdeki toplumsal edinimlerini ölçmek amacı ile 10 adet ölçekli soru sorulmuştur. 1-2 ölçeğini seçen anketörler test edilen duruma katıldığını, 4-5 ölçeklerini seçenler katılmadıklarını, 3 ölçeğini seçenler ise kararsız olduklarını belirtmiştir.

Çizelge 10. Toplumsal edinim soruları toplamının istatistiksel sonuçları

	N	Min.	Max.	Mean	Std. Deviation
Toplumsal Edinim	41	1,30	4,90	2,56	0,908

Toplumsal edinimlere ilişkin tüm sorulara verilen cevapların ortalaması $2,56 \pm 0,908$ olarak tespit edilmiştir (Çizelge 11). Toplumsal edinim sorularında en düşük ortalama “Önyargılarla hareket etmenin yanlış olduğunu daha iyi kavradım” ($2,024 \pm 1,33$), en yüksek ortalama ise “Dini aidiyetimi sorgulamaya başladım” ($3,293 \pm 1,42$) sorusunda ortaya çıkmıştır (Çizelge 2.).

Çizelge 11. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Erkek	19	19,61	372	182,0	0,487 ^{Ö.D.}
Kadın	22	22,20	488		

(Ö.D.) $p \leq 0,005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Çizelge 12.’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyeti ile toplumsal edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin cinsiyeti ile toplumsal edinimler ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($U = 182$, $z = -694$ ve $p = 0,487$) dolayısıyla bireysel edinimlerin cinsiyete göre değişiklik göstermediği tespit edilmiştir.

Çizelge 12. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının etnik köken değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Etnik Köken	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kürt	33	21,80	686	125	0.834 ^{Ö.D.}
Diğer	8	21,81	174		

(Ö.D.) $p \leq 0,005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Çizelge 13.'te öğrencilerin etnik kökeni ile toplumsal edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmış olup, kürt kökenli katılımcıların toplam içerisindeki payının yüksek olması (% 80,5) nedeniyle katılımcılar kürt kökenli olanlar ve olmayanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre kürt kökenli öğrencilerle ($Mdn = 21,80$) diğer etnik kökene sahip öğrenciler ($Mdn = 21,81$) arasında toplumsal etkileşimler bazında anlamlı bir fark olmadığı ($U = 125$, $z = -214$ ve $p = 0,834$) tespit edilmiştir.

Çizelge 13. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Eğitim düzeyi	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Lisans	26	20,54	534	183,0	0.745 ^{Ö.D.}
Lisansüstü	15	21,80	327		

(Ö.D.) $p \leq 0,005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim durumu ile toplumsal edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmış olup, katılımcılar lisans düzeyine sahip olanlar ile lisans üstü eğitim seviyelerine sahip olanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre eğitim durumu ile toplumsal edinimler ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($U = 183$, $z = -326$ ve $p = 0,745$) görülmüştür (Çizelge 14.).

Çizelge 14. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının yaş değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Yaş	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
26 yaş ve altı	27	21,09	569	186,5	0.946 ^{Ö.D.}
27 yaş ve üstü	14	20,82	291		

(Ö.D.) $p \leq 0.005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Çizelge 15.'te araştırmaya katılan öğrencilerin yaş durumu ile toplumsal edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmış olup, katılımcıların yaş ortalamasının 26,5 olduğu dikkate alınarak 26 yaşın altında olanlar ile üstünde olanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre yaş durumu ile toplumsal edinimler ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($U=186,5$, $z= - 069$ ve $p=0,946$) görülmüştür.

Çizelge 15. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının daha önce erasmustan faydalanma durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

Daha Önce Erasmustan Faydalanma durumu	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Evet	22	21,59	475	196	0.733 ^{Ö.D.}
Hayır	19	20,32	386		

(Ö.D.) $p \leq 0.005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Öğrencilerin daha önce erasmustan faydalanma durumları ile toplumsal edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için uygulanan Mann-Whitney U Testi sonucunda, daha önce erasmustan faydalanan öğrencilerle ($Mdn= 21,59$) faydalanmayan öğrenciler ($Mdn= 20,32$) arasında toplumsal edinimler bazında anlamlı bir fark olmadığı ($U=196$, $z= - 341$ ve $p=0,733$) tespit edilmiştir (Çizelge 16).

Çizelge 16. Araştırmaya katılan öğrencilerin Erasmus+ ile elde ettikleri toplumsal edinim ortalamalarının yurt dışında kalış süresi değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları.

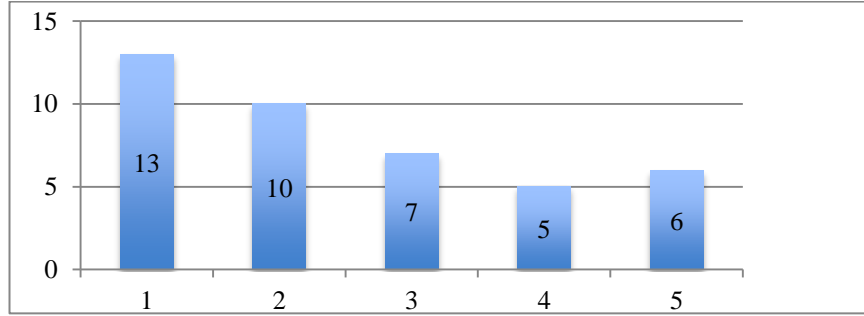
Yurtdışında kalış süresi	N	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
0-3 ay arası	10	24,60	246	119	0.286 ^{Ö.D.}
3 aydan fazla	31	19,84	615		

(Ö.D.) $p \leq 0.005$ hata sınırları içinde istatistiksel olarak Önemli Değil

Çizelge 17.'de araştırmaya katılan öğrencilerin erasmusla yurtdışında kalış süreleri ile toplumsal edinimler arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U Testi analizi yapılmış olup, bu amaçla katılımcılar 0-3 ay arasında kalanlar ile 3 aydan fazla kalanlar olmak üzere 2 gruba ayrılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre yurtdışında kalış süresi ile toplumsal edinimler bazında anlamlı bir fark olmadığı ($U= 119$, $z= - 1095$ ve $p=0,286$) tespit edilmiştir.

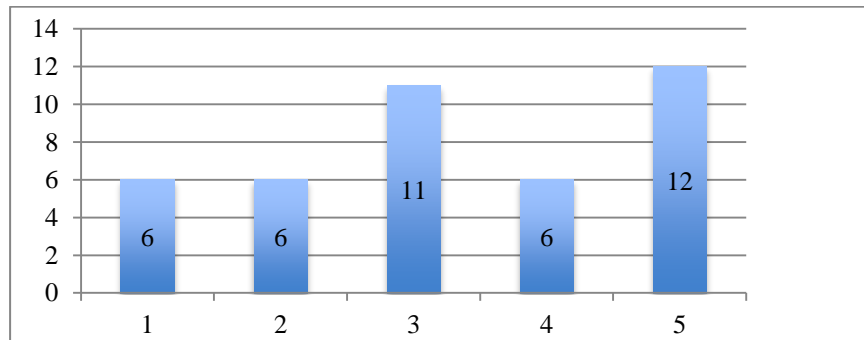
Hareketlilik sayesinde siyasal olayları yorumlama biçiminin değiştiğini belirten katılımcıların oranı % 56,1, buna katılmadığını belirtenlerin oranı % 26,8, kararsız olduğunu belirten katılımcıların oranı ise % 17,1 olmuştur (Şekil 17.).

Şekil 17. Toplumsal edinimler: 1. Siyasal olayları yorumlama biçimim değişti

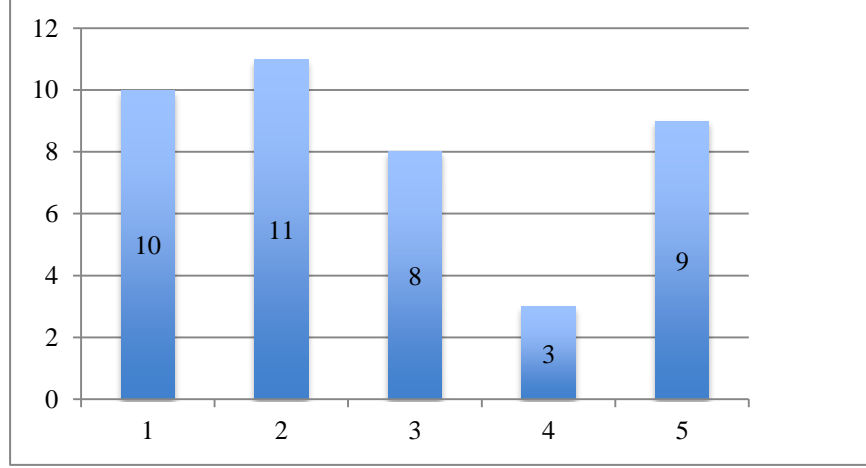
Toplumsal edinimlerden, dini aidiyeti konusunda bir değişim meydana geldiğini belirten katılımcı oranı % 29,2, herhangi bir değişiklik meydana gelmediğini belirtenler % 43,9, bu konuda kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise % 26,8 olmuştur (Şekil 18.).

Şekil 18. Toplumsal edinimler: 2. Dini aidiyetimi sorgulamaya başladım

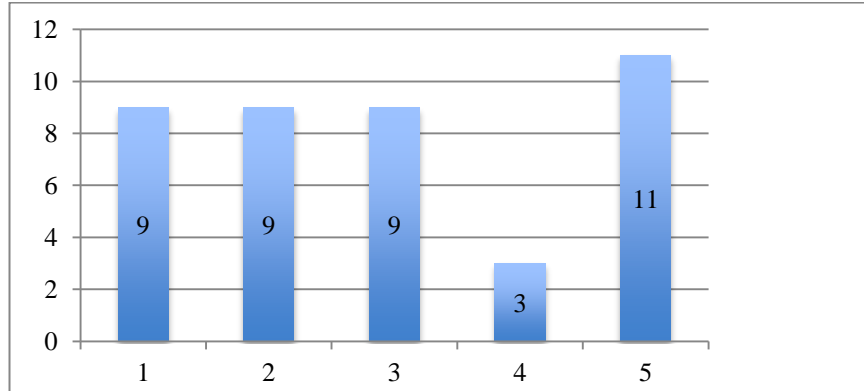
Şekil 19.'da hareketlilik sonrası mevcut vatandaşlık aidiyetini sorgulamaya başladığını belirten katılımcı oranı % 51,2, herhangi bir değişiklik olmadığını belirtenlerin oranı % 29,3, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise % 19,5 olmuştur.

Şekil 19. Toplumsal edinimler: 3. Vatandaşlık aidiyetimi sorgulamaya başladım

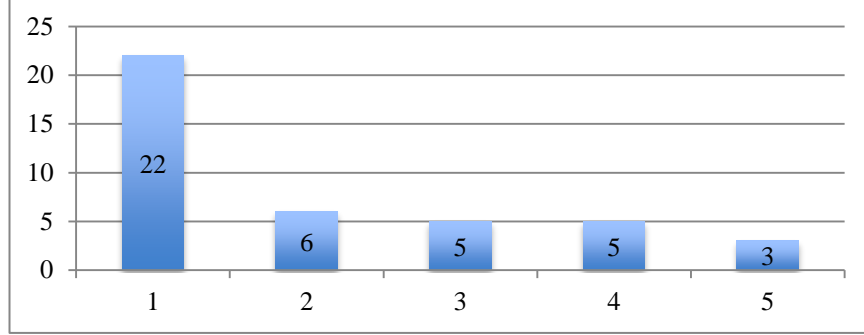
Etnik aidiyetine bağlılığının arttığını belirten katılımcıların oranı % 44 olmuşken, herhangi bir değişiklik olmadığını belirten katılımcı oranı % 34,1, kararsız kalanların oranı % 22 olmuştur (Şekil 20.).

Şekil 20. Toplumsal edinimler: 4. Etnik aidiyetime bağlılığım arttı

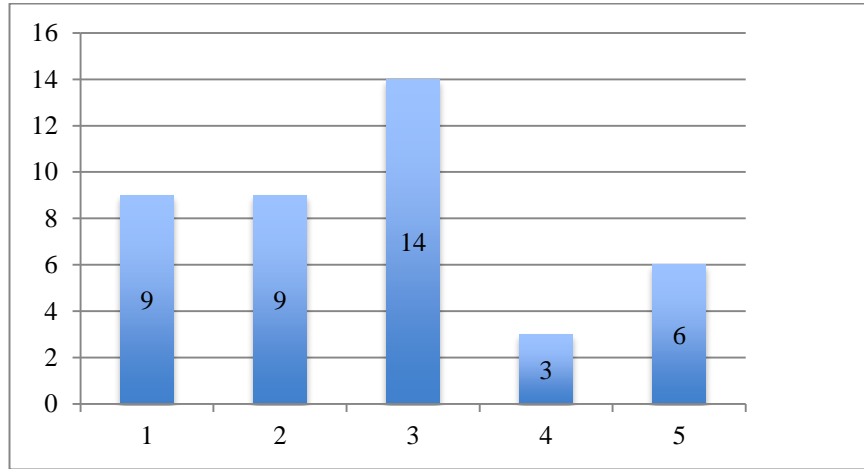
Farklı kültür, din ve yaşam tarzlarına bakış açısının değiştiğini belirten katılımcı oranı % 68,3, herhangi bir değişiklik olmadığını belirtenlerin oranı % 19,5, kararsız olanların oranı ise % 12,2 olmuştur (Şekil 21).

Şekil 21. Toplumsal edinimler: 5. Farlı kültür, din ve yaşam tarzlarına bakış açım değişti.

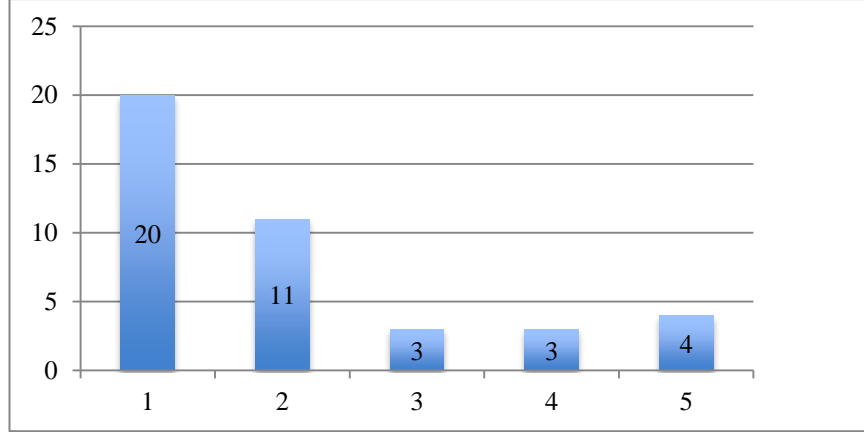
Birlikte yaşama, aile bağları gibi kavramlara daha çok önem vermeye başladığını belirten katılımcıların oranı % 44, buna katılmadığını belirtenlerin oranı % 21,9, net bir fikri olmadığını belirtenlerin oranı ise % 34,1 olmuştur (Şekil 22.).

Şekil 22. Toplumsal edinimler: 6. Birlikte yaşama, aile bağları gibi kavramlara daha çok önem vermeye başladım

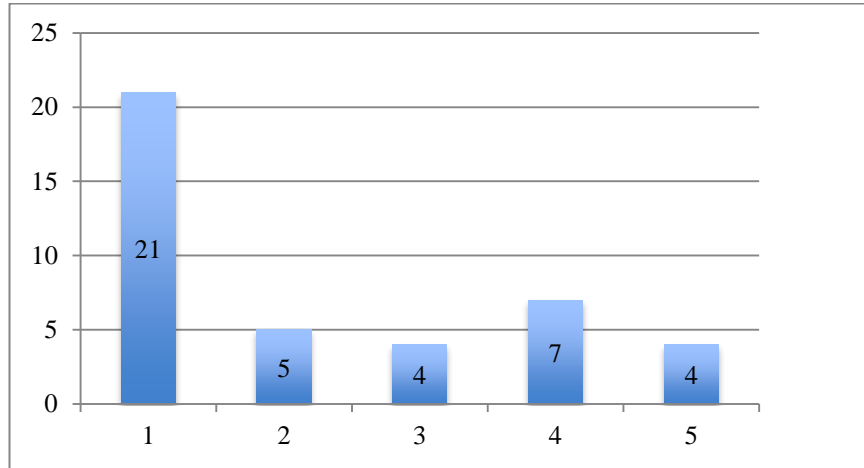
Hareketlilik sayesinde önyargılarla hareket etmenin yanlış olduğunu belirten katılımcıların oranı % 75,6, buna katılmayanların oranı % 17,2, kararsız kalanların oranı ise % 7,3 olmuştur (Şekil 23.).

Şekil 23. Toplumsal edinimler: 7. Önyargılarla hareket etmenin yanlış olduğunu daha iyi kavradım

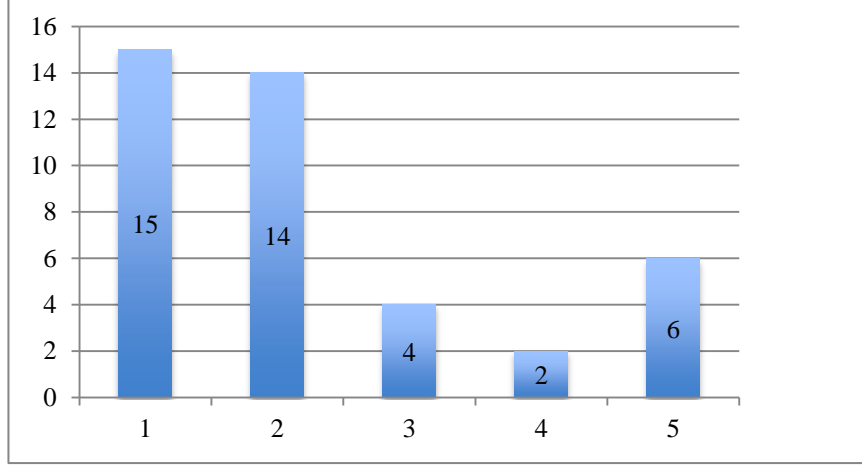
Şekil 24.'te bireysel hakların milli/toplumsal değerlerden daha önemli olduğuna inanmaya başlayanların oranı % 63,4, buna katılmayanların oranı % 26,8, kararsız kalanların oranı ise % 9,8 olmuştur.

Şekil 24. Toplumsal edinimler: 8. Bireysel hakların toplumsal/milli değerlerden daha önemli olduğuna inanmaya başladım

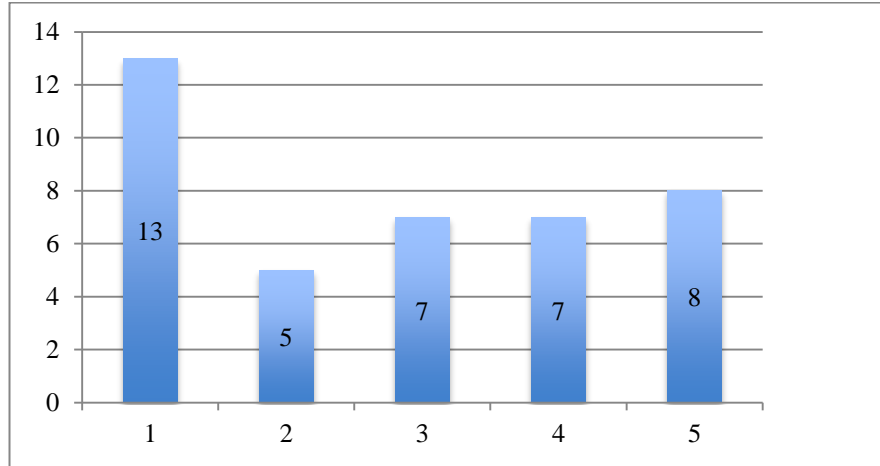
Uluslararası ilişkilerin (sosyal, siyasi ve ekonomik) önemini daha iyi anladığını belirten katılımcıların oranı % 70,7, buna katılmayanların oranı % 19,5, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise % 9,8 olmuştur (Şekil 25.).

Şekil 25. Toplumsal edinimler: 9. Uluslararası ilişkilerin (sosyal, siyasi, ekonomik) önemini daha iyi anladım

Hareketlilikten sonra kendini daha çok Avrupalı hissettiğini belirten katılımcıların oranı % 43,9 iken % 39'luk bir oranda katılımcı buna katılmadığını belirtmiş, % 17,1'lik bir kesim ise kararsız olduğunu belirtmiştir (Şekil 26.).

Şekil 26. Toplumsal edinimler: 10. Hareketlilik sonrasında kendimi daha çok Avrupalı hissediyorum

4.2.3. Hareketlilik öncesi beklentiler

Hareketlilik öncesi beklentiler ile ilgili açık uçlu soruların ilkinde bireyleri Erasmus+ değişim programından faydalanmaya teşvik eden temel neden sorulmuş, verilen cevaplar üç temel konu etrafında yoğunlaşmıştır. Bunlar “bireysel gelişim”, “dil becerisi edinimi” ve “merak duygusu” olmuştur. Bu soruya verilen cevaplarda

bireysel gelişim amacı (20 kişi) ilk sırada, onu merak duygusu (18 kişi) takip etmekte ve son sırada dil becerisini geliştirme amacı yer almaktadır.

İkinci soruda hareketlilikten önce bireylerin içinde buldukları gruplardaki sosyal, kültürel, etnik, siyasi vb. aidiyetlerdeki yaygın eğilimin ne yönde olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplar “milliyetçi eğilimler”, “hoşgörü ortamı”, “baskın bir eğilimi olmayan gruplar” ve “bu durumla ilgili bir fikri yok” olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. İlk sırada milliyetçi eğilimler (16 cevap), ikinci sırada hoşgörü ortamı (15 cevap), üçüncü sırada baskın bir eğilimi olmayan gruplar (9 cevap) ve son sırada bu durumla ilgili bir fikri yok (1 cevap) cevabı yer almaktadır.

Bu bölümdeki üçüncü soruda bireylerin hareketliliğe katılmadan önce kendilerini etnik, kültürel, siyasi, dini, sosyal vb. aidiyetler bakımından kendilerini nasıl tanımladıkları sorulmuş; verilen cevaplara göre bireyler “asosyal”, “dindar”, “etnisite odaklı inançsız”, “önyargılı” ve “sosyal” kişilik özelliklerine göre dağılım göstermiştir. Bu başlık altında en çok tercih edilen cevap etnisite odaklı aidiyetler (18 cevap) olmuştur. Sosyal kişilik cevabı (10 cevap) ikinci en çok verilen cevap olurken, asosyal (4 cevap), dindar (2 cevap), inançsız (3 cevap) ve önyargılı (2 cevap) aidiyetler çok az tercih edilen cevaplar olmuştur.

Dördüncü soruda bireylerin değişim programından hareketlilik öncesi beklentileri sorgulanmış; verilen cevaplarda “farklı kültürler tanımak”, “bireysel gelişim-egitimsel katkı”, “yeni yerler görmek” ve “bir fikri yok” başlıkları ortaya çıkmıştır. En yüksek oranda verilen cevap farklı kültürler tanımak (19 cevap) olmuş, bu cevabı kişisel gelişim-egitimsel katkı (13 cevap) yanıtı ikinci en çok tercih edilen cevap olarak belirlenmiş, yeni yerler görmek (7 cevap) ve bir fikri yok (2 cevap) yanıtları ise az tercih edilmiştir.

Beşinci soruda katılımcılara kendilerini ulusal aidiyet bakımından nerede gördükleri sorulmuştur. “Herhangi bir aidiyeti benimsememiş”, “Türk vatandaşı” ve “Türkiye sınırları içinde bulunan farklı bir etnik aidiyetli” olmak üzere üç cevap ortaya çıkmıştır. Bu soruda en çok tercih edilen cevap herhangi bir aidiyeti benimsememiş (18 kişi) cevabı olmuştur. Türkiye sınırları içinde bulunan farklı bir etnik aidiyetli (12 kişi) cevabı ve Türk vatandaşı (11 kişi) cevabı eşit oranda tercih

edilmiştir.

Altıncı soruda bireylerin kendi ülkelerindeki sosyal ortamlarında farklı kültürlerle iletişim imkanının olup olmadığı sorulmuş; verilen yanıtlar “evet” ve “hayır” başlıkları altında toplanmıştır. Katılımcıların çoğu bu soruya evet (31 kişi) cevabını vermiştir. Hayır (10 kişi) diyenler ise azınlıkta kalmıştır.

Yedinci soruda katılımcıların farklı kültürden olan bireylere bakış açılarının ne olduğu sorulmuştur. Gelen cevaplar “alışık değildim-ön yargılarım vardı”, “alışıktım-hoşgörüyü karşıladım” ve “merak ederdim” başlıkları altında toplanmıştır. Alışıkım-hoşgörüyü karşıladım (30 kişi) cevabı en çok tercih edilen cevap olurken alışık değildim-ön yargılarım vardı (9 kişi) cevabı ikinci sırada tercih edilen cevap olmuş, merak ederdim (2 kişi) cevabı ise en az tercih edilen cevap olmuştur.

Sekizinci soruda bireylerin kendi ülkelerindeki ulusal kimlikten bağımsız bir şekilde ait hissettikleri yerel bir kimliğin olup olmadığı sorulmuş; gelen cevaplar “evet” ve “hayır” başlıkları altında toplanmıştır. Katılımcılar bu soruya 22 hayır, 19 evet olacak şekilde birbirine yakın bir cevap dağılımıyla yanıt vermiştir.

Dokuzuncu soruda bireylerin yurtdışına çıkmadan önce farklı kültürlerle iletişime bakış açılarının ne olduğu sorulmuş; verilen cevaplar “bir fikrim yoktu”, “hoşgörülü”, “merak ederdim” ve “ön yargılı” olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Hoşgörülü yanıtı 28 kişi tarafından tercih edilerek en çok tercih edilen cevap olmuştur. 9 kişi merak ederdim cevabını tercih etmiş, bir fikrim yoktu ve ön yargılı cevapları ise çok az tercih edilmiştir.

Onuncu ve son soruda bireylere yeni bir ortama girdiklerinde karşılaşmaları olası sorunların üstesinden nasıl geleceklerine dair bir fikirlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Verilen cevaplar “bir fikrim vardı”, “bir fikrim yoktu”, “mevcut tecrübelerime güveniyordum” ve “özgüvenle aşılmayacak sorun yoktur” başlıkları altında toplanmıştır. 20 kişi bir fikri olduğunu belirtmiş, 16 kişi bir fikri olmadığını belirtmiş geriye kalan 5 kişi ise mevcut tecrübelerime güveniyorum ve özgüvenle aşılamayacak şey yoktur cevaplarını tercih etmiştir.

4.2.4. Hareketlilik esnasında ve sonrasında edinilen tecrübeler

Ankette uygulanan açık uçlu sorulardan hareketlilik esnası ve sonrası ile ilgili olan bölümün birinci sorusunda katılımcılara misafiri oldukları ülkeye vardıklarında kültürel uyum ve aidiyet konusunda kendilerini nasıl hissettikleri sorulmuştur. Verilen cevaplar “çok tanıdık geldi” ve “yabancılık çektim (adaptasyon sorunu yaşadım)” başlıkları altında toplanmıştır. 32 kişi yabancılık çektim (adaptasyon sorunu yaşadım) cevabını, 9 kişi ise çok tanıdık geldi cevabını vermiştir.

İkinci soruda bireylere içinde büyüdükleri kültürden farklı bir kültürel ortama girdiklerinde adaptasyon sorunu yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş; yanıtlar “evet” ve “hayır” başlıkları altında toplanmıştır. Bu soruya 29 kişi evet cevabını vermiş, 12 kişi ise hayır yanıtını vermiştir.

Üçüncü soruda bireylere misafir olarak buldukları ülkede etnik aidiyetlerinden dolayı herhangi bir kısıtlamaya maruz kalıp kalmadıkları sorulmuş; yanıtlar “evet” ve “hayır” başlıkları altında toplanmıştır. 28 kişi hayır cevabını, 13 kişi ise evet cevabını vermiştir.

Dördüncü soruda katılımcılara misafiri oldukları ülkede kendi ülkelerinden gelen öğrenci gruplarıyla vakit geçirmeyi tercih edip etmedikleri sorulmuş; gelen cevaplar “evet” ve “hayır” başlıkları altında toplanmıştır. Bu soruya verilen cevaplar 21 hayır, 20 evet olacak şekilde dağılım göstermiştir.

Beşinci soruda bireylere yurtdışında geçirdikleri süre zarfında dahil oldukları arkadaş gruplarını seçerken sahip oldukları siyasi, dini, milli, vb. görüşlerinin ne ölçüde etkisi olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplar “bunlara dikkat etmedim”, “etkisi vardı” ve “etkisi yoktu” başlıkları altında toplanmıştır. Katılımcıların 23’ü bir etkisi yoktu cevabını, 11’i etkisi vardı cevabını, 7’si ise bunlara dikkat etmedim cevabını tercih etmiştir.

Anketin altıncı sorusunda katılımcılara gittikleri ülkedeki sosyalleşme tercihlerinde hayallerinde canlandırmış oldukları ideal bir kolektif (toplumsal) kimliğin etkisinin olup olmadığı sorulmuştur. Verilen cevaplar “aklımdan böyle bir şey geçmemişti”, “evet etkisi oldu” ve “hayır etkisi olmadı” başlıkları altında

toplanmıştır. 19 kişi evet etkisi oldu cevabını, 18 kişi hayır etkisi olmadı cevabını, 4 kişi ise aklımdan böyle bir şey geçmedi cevabını tercih etmiştir.

Yedinci soruda bireylere yurtdışında buldukları süreçte bireysel kimlik gelişimi için piyano çalmak, resim çizmek, şarkı söylemek, vb. etkinliklerden herhangi biri ile uğraşma imkanı bulup bulamadıkları; bunu kendi ülkelerinde yapabileme imkanlarının olup olmadığı sorulmuştur. Gelen cevaplar “böyle şeylerle uğraşmadım”, “evet imkan vardı ama kendi ülkemde bu imkan yoktu” ve “hayır imkanım olmadı” başlıkları altında toplanmıştır. 18 kişi evet imkan vardı ama kendi ülkemde yoktu cevabını, 13 kişi hayır imkanım olmadı cevabını, 10 kişi ise böyle şeylerle uğraşmadım cevabını tercih etmiştir.

Sekizinci soruda katılımcılara misafir oldukları ülkede geçirdikleri zaman sonrasında kendi ülkelerine döndüklerinde yerel ulusal kimliklerini bir kenara bırakarak küresel veya uluslararası bir kimlik aidiyetine geçiş yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Verilen cevaplar “evet” ve “hayır” başlıkları altında toplanmıştır. Katılımcıların 28’i bu soruya evet cevabını, 13’ü ise hayır cevabını tercih etmiştir.

Dokuzuncu soruda katılımcılara farklı bir yaşam tarzına maruz kalma nedeni ile zor şartlarla mücadele etmek zorunda kalmanızın kişisel gelişiminiz üzerinde olumlu etkilerinden bahsetmek mümkün müdür diye sorulmuş; varsa bu değişiklikleri biraz detaylandırmaları istenmiştir. Verilen cevaplar “evet, bunu rahatlıkla söyleyebilirim” ve “pek zorluk çekmedim” başlıkları altında toplanmıştır. 33 kişi evet bunu rahatlıkla söyleyebilirim cevabını, 8 kişi pek zorluk çekmedim cevabını vermiştir.

Onuncu ve son soruda katılımcılara Erasmus+ değişim programı aracılığı ile farklı bir ülkede eğitimlerinin bir bölümünü tamamlama şansı yakalamış olmanın, uluslararasılaşmış bir birey olarak mevcut kimlik bilinçlerine nasıl yansıdığı sorulmuştur. Verilen cevaplar “çok etkisi oldu” ve “hiçbir etkisi olmadı” başlıkları altında toplanmıştır. Bu soruya 33 kişi çok etkisi oldu cevabını vermiş, 8 kişi ise hiçbir etkisi olmadı cevabını tercih etmiştir.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada Erasmus+ Değişim Programı ile artan etkileşimin gençlerin kimliği üzerine etkileri çalışılmıştır. Bireylerin farklı kültürlerle etkileşime girdikten sonra birtakım kimliksel değişiklikler geçirdiği varsayımından yola çıkılmış, araştırmanın odağındaki değişim programı aracılığı ile bu tecrübeleri edinme fırsatı elde eden bireylere ölçekli ve açık uçlu anket uygulanmış; yapılan analizlerde beklenen sonuca ulaşıldığı görülmüştür. Daha önce yapılan araştırmalarda genellikle tek tip bir toplumdaki çok kültürlü bir topluma doğru hareketlilikler ele alınmış, bireylerin kimliklerindeki değişiklikler saptanmaya çalışılmıştır. Fakat bu araştırmada ele alınan Mardin örneğinde araştırmaya konu olan bireylerin büyük bir çoğunluğu, içinde buldukları toplumun çok kültürlü bir toplum olduğunu belirtmiş, hareketliliğin bu arkaplan ışığında olası sonuçlarının değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Çok-kültürlü bir toplumdaki başka bir topluma giden bireylerin tecrübelerinin tek tip bir toplumdaki başka bir topluma giden bireylerinkinden farklı olacağı varsayımı üzerinde durulmuştur.

Elde edilen verilere göre bu çalışmaya konu olan bireylerin büyük çoğunluğunda Erasmus+ Değişim Programının bireysel ve toplumsal edinimler bakımından çok faydalı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu sonuçların katılımcıların kimliği üzerinde olumlu etki bıraktığını söylemek mümkündür. Öğrencilerin bir kısmı programdan faydalanmayı tercih etmelerinin sebebini “bireysel gelişim imkanı” olarak açıklarken, diğerleri “merak duygusu” ve “dil becerisi edinme” sebeplerini ileri sürmektedir. Farklı kültürler tanıyarak ve yeni bir eğitim sistemi içerisinde eğitim alma fırsatı yakalayarak kendini geliştirmek baskın gelen düşünce olmuştur. Bütün bu sebepler doğrudan kimlik bilincini geliştirecek faktörlerdir. Ayrıca hareketlilikten önce bireylerin içinde buldukları gruplardaki etnik, siyasi, sosyal, kültürel, dini vb. aidiyetler daha çok milliyetçi veya hoşgörülü ortamlar etrafında yoğunlaşmıştır. Milliyetçiliğin ağır bastığı ortamlardan çıkıp başka ülkeye giden bireylerin hoşgörülü ortamlardan çıkanlara kıyasla gittikleri yeni ortama adaptasyon konusunda zorluk çektiği görülmüştür. Katılımcıların neredeyse tamamı için dini aidiyetlerin ne hareketlilik öncesinde, ne de hareketlilik esnasında

ve sonrasında yaşam stili üzerinde bir etkisi olmamıştır. Sadece çok az sayıdaki katılımcı dini aidiyetleri nedeni ile ziyaret ettikleri ülkedeki ortamdan uzak durmak durumunda kaldığını belirtmiş, hareketlilik sonrasında ise bunun yanlış olduğunu belirterek kişisel gelişimlerini olumsuz yönde etkilediğini açıklamıştır.

Ulusal kimlik aidiyeti bakımından katılımcıların yarısı kendini türk vatandaşı veya türkiye sınırları içerisinde yaşayan başka bir yerel kimliğe bağlarken diğer yarısı herhangi bir aidiyete bağlılığı belirtmemiş, sosyalleşme tercihlerinde de bunun bir kıstas olmadığını dile getirmiştir. Böyle bir yaklaşımla yurtdışındaki tecrübelerinin daha verimli geçeceğini savunan bu katılımcıların hareketlilik esnasında iletişime daha açık olduğu ve misafiri olunan toplumun değerlerini daha çabuk benimsediği anlaşılmıştır. Bunun bir diğer sebebi de katılımcıların büyük bir bölümünün kendi ülkesinde farklı kültürlerle iletişim kurabilme imkanı olan bireylerden oluşmasıdır. Farklı kültürden olan bireylere alışık olmaları gitmiş oldukları yeni ortamda da büyük oranda etkisini göstermiş, hoşgörü davranışı yeni ortamda bireyler arası iletişimi pekiştirmiştir. Katılımcılardan biri bu durumu şu şekilde anlatmıştır: *“Ön yargısız bir şekilde merakla farklı kültürleri göreceğim anı bekliyordum”*. Bir diğer katılımcı *“Genel olarak farklı kültürlerle negatif bir yaklaşımım olmadı, farklı kültürleri tanıyıp bizi birbirimizden ayıran yada ortak noktalarımızın olup olmadığını hep merak etmişimdir.”* diyerek iletişime ne denli açık olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların bir kısmı yurtdışına çıktıklarında karşılaşılabilecekleri olası zorlukları nasıl aşacaklarına dair bir fikirleri olduğunu, bir kısmı ise bu konuda herhangi bir fikirlerinin olmadığını belirtmiş olmalarına rağmen; gidecekleri ülkeye vardıklarında bir takım sorunla karşılaşacakları gerçeğini çoğu kabul etmiştir. Bir katılımcı bu durumu şöyle özetlemektedir: *“Evet bir fikrim vardı, sonuçta kendimi korumam gerekiyordu. Sorunlarla karşılaşacağımı biliyordum ve ben bunu bilerek gittim.”* Misafir olunan ülkeye varıldığında katılımcıların büyük bir bölümünün belli bir süre kültür şoku yaşadığı görülmüş ve adaptasyon sürecinden geçtiği anlaşılmıştır. Bir katılımcı durumu şöyle açıklamaktadır: *“Elbette adaptasyon sorunu yaşadım. Çünkü farklı din, dil, kültür ve tatlar ile karşılaştım dolayısıyla ilk başlarda uyum konusunda zorluk yaşadım”*. Cai ve Rodriguez (1996-7)'in

kültürlerarası karşılaşmalarda adaptasyonun meydana gelebilmesi için oluşması gereken durumlar gözönünde bulundurulduğunda, bu çalışmaya konu olan katılımcıların gittikleri ülkeye varış itibari ile yaklaşık olarak bir ay süren adaptasyon sürecinde olumlu yönde sonuçlanan bir adaptasyon süreci yaşandığı görülmüştür. Katılımcıların büyük bir bölümü içinden çıktığı toplumda farklılıklara alışık ve açık olduğu için gittikleri ülkede de karşılaştıkları yeni kültürü her ne kadar başlangıçta yabancılaşma algılasa da ortak bilginin yüksek olması sayesinde yanlış iletişim ihtimali ortadan kalkmış; adaptasyonla ilgili tecrübeler olumlu olmuş ve etkili adaptasyon meydana gelmiştir. Katılımcıların çok az bir bölümde bu süreç ters işlemiş, bireyler ortak bilginin düşük olması nedeni ile yanlış iletişim kurmuş, adaptasyon süreci olumsuz gerçekleştiği için bu bireyler sosyalleşememiş ve kapalı bir etkileşim süreci geçirmiştir. Bir katılımcı bu konuyla ilgili şu şekilde fikir paylaşmıştır: *“Kendimi hiç bir zaman oraya ait hissetmedim. Herkesin birbirine saygı duyduğu bir ortam vardı. Fakat yaşayış biçimi, kültürü bana uygun olmadığı için o aidiyet duygusu hiç oluşmadı.”*

Kültür şokunun bireylerin kimlik gelişimleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsetmek mümkündür. Huntington (1995: 22), kültür şokunun çatışma-savaş ekseninde gerçekleşebileceğini savunurken şunları söylemektedir: “Benim faraziyem şudur ki; bu yeni dünya’da mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ya da ekonomik olmayacak. Beşeriyet arasındaki büyük bölünmeler ve hakim mücadele kaynağı kültürel olacak. Milli devletler, Dünya’daki hadiselerin yine en güçlü aktörleri olacak fakat global politikanın asıl mücadeleleri, farklı medeniyetlere mensup grup ve milletler arasında meydana gelecek”. Bu araştırmada elde edilen verilere göre kültür şoku ve adaptasyon olayı Huntington’un iddia ettiği çatışma-savaş ekseninde gerçekleşmemiştir. Adler (2002)’in öngördüğü yaklaşım olan kültür şoku ve adaptasyon modeli daha kabul edilebilir olmuştur. Her ne kadar kültür şoku olumsuz bir süreç olarak kendini gösterse de bu süreçte bireylerin bir çaba sarfederek maruz kaldıkları yeni ortamda iletişime açık olarak olumlu bir kültürel etkileşim oluşturması olumlu sonuçlar ortaya koyarak sonuçlanmıştır. Bireyler ayrışmadan çok ziyaret etikleri kültürle birleşmeyi tercih etmiş, kendilerini hareketlilik periyodunun

sonunda farklı kültürlerle iletişime daha açık ve Avrupalılaşımiş olarak tanımlamaya başlamışlardır.

Misafiri olunan ülkede kalınan süre boyunca bireylerin etkileşimde kalmayı tercih ettiği insanların bireysel gelişim ve kimlik oluşumu üzerinde büyük etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada tecrübelerine başvuru alan bireylerin yarısının gittikleri ülkede kendi ülkelerinden gelen öğrencilerle vakit geçirmemeyi tercih ettiği, diğer yarısının ise ya gönüllü ya da zorunlu bir şekilde kendi ülkesinden gelen öğrencilerle vakit geçirmeyi tercih ettiği saptanmıştır. Bir katılımcı durumu şu şekilde anlatmıştır: *“Tercih etmedim ama bir anlamda mecbur kaldım. Şimdiki aklım olsa uzak durmaya çalışırdım, fakat şartlar ve ister istemez oluşan yardımlaşma gereksinimi yaklaştırabilirdi tekrar.”* Başka bir katılımcı ise *“Maalesef evet, yaptığım en kötü tercihlerden biri diyebilirim”* diyerek kendi ülkesinden gelen öğrencilerle vakit geçirmenin yanlış olduğunu dile getirmiştir. Ward ve ark. (2001) tarafından ileri sürülen kültürlenme taslağına göre bu noktada bireyin geldiği toplumdaki kültürel özellikleri, ziyaret ettiği toplumun kültürel özellikleri ile etkileşime geçmeden devam ettirmeye çalışması, hedeflenen bireysel ve toplumsal gelişiminin önünde engel teşkil etmiştir. İçine girdiği yeni ortamda karşılaşacağı yeni durumların oluşturacağı stresle başa çıkmak yerine kolayı seçip kendi ülkesinden gelen arkadaşlara yönelen bireylerin tam tersini yapan bireylere nazaran düşük oranda bireysel ve toplumsal edinimler kazandığı görülmüştür.

Avrupa Komisyonu (2012) tarafından oluşturulan raporda belirtilen Avrupa kimliği çalışmalarına yön veren dört ana teorik kavrama göre bu araştırmaya konu olan katılımcıların büyük bir çoğunluğunun mevcut kimlik bilincinin dışında yeni bir küresel veya uluslararası kimlik bilincini benimseyişi, Erasmus Değişim Programının bu anlamda büyük bir fayda sağladığının göstergesidir. Bireyler herhangi bir çıkar gözetmeden diğer kültürlerle etkileşime geçmeyi bilinçli bir şekilde tercih etmiş, hem kendi ülkesindeki yaşam biçimini hem de misafiri olduğu ülkede edindiği yeni yaşam tarzını benimsemiş ve buna bağlı olarak uluslararası bir kimlik bilinci edindiğini göstermiştir. Bir katılımcının *“Evet kesinlikle mümkün. Artık kendimi Türkiye ile kısıtlamıyorum. Dünyaya açılmak eskisinden daha olanaklı ve mümkün*

hale geliyor. Küresel bir kimlik edindiğimi söyleyebilirim. Yurtdışında yaşamak bile daha cazip geliyor artık.” yanıtı durumu çok güzel özetlemektedir.

Katılımcılar, Erasmus+ Değişim Programı sayesinde kendi ülkelerinden farklı bir ülkede eğitimlerinin bir kısmını tamamlama şansı yakalamış olmanın mevcut kimlik bilinçlerine olan etkilerini şu cümlelerle açıklamıştır:

“Hayata, insanlara bakış açın tamamen açılıyor. Daha geniş perspektifte düşünüyorsun. Olayları sorunları daha farklı açılardan değerlendiriyorsun. Bakış açım daha da genişledi”.

“Bendeki ön yargıları tamamen kaldırdı. Farklı bakış açıları geliştirdi”.

“En önemlisi ufkumu genişletti. Dünyanın, dünyamızdan ibaret olmadığını çok iyi anladım. Avrupa'nın, Avrupa'da yaşamamanın, veya tamamen başka bir bağlamda yaşamamanın diyeyim; hem o kadar matah bir şey olmadığını hem de o kadar zor olmadığını anladım. Türkiye'den veya dünyanın başka yerlerinden oralara gelip çalışmaya başlayan, vatandaşlık alan, alma yolunda olan bir çok insan tanıdım ve bunun ulaşılabilirliğinin, hedefleyecek insanlar için kesinlikle zor olmadığını gördüm. Üzerinde hazin ve müzmin çatışmaların yaşandığı kimlik fenomeninin dünyada gittikçe daha az önemli hale geldiğini anladım. Kültürel öğelerin fonksiyonsuz ve folklorik unsurlar haline geldiğini, dünyanın her tarafının hazin bir şekilde aynılaştığını gördüm kimliksel anlamda”.

“Çok farklı kimliklerin bir araya geldiği bir ortamda bulunmak öncelikle içinden geldiğim kültüre yönelik bir sorguya yöneltti beni. Örneğin aynı anda çok farklı inançların, dillerin, halkların olduğu bir coğrafyada yaşamış olmama rağmen neden bu kimlikler bir birine karışmamış, neden aynı anda farklı dilleri öğrenememişiz, neden birbirimizle daha fazla etkileşimde bulunamamışız sorusu. Bize sunulan katı kategorize edici ayrımların, ön yargıların kırılması açısından Erasmus deneyimi kimlik bilincimde etkili oldu. Ya da şu anda dünyanın bir ucunda farklı kültürden farklı inançlardan, farklı hayat tarzlarına rağmen empati, sempati, açık görüşlülük duygularıyla birden çok insanla görüşüyor olmam yine bu deneyim aracılığıyla kazandığım kimliktir”.

“Açık görüşlü ve daha insancıl bir birey haline geldim. Ön yargılarımdan arınmış evrensel bir vicdana eriştim. Din dil ırk farketmeksizin her kültürden insan kazanmanın büyük bir hazine olduğu bilincine vardım. Erasmus+ değişim programın gerçekten özünde değişimleri ve yenilikleri barındırdığını söyleyebilirim”.

“Artık, çoğunluk tarafından anormal olarak görünen birçok şey, benim için çok normal görülmeye başlandı. Bazen toplumun ayıpladığı bir durum, benim için sadece kişisel tercih olmaktan öteye geçmiyor. Toplumsal bilinç olarak da çok çok küçük şeylerle uğraştığımız ve bunlar uğruna esas olanlara yoğunlaşamadığımızı düşünüyorum”.

“Her ne kadar hareketlilikten önce farklı kültürlerle belli bir iletişim kurmuş olsam da yurtdışındaki tecrübem bambaşka özellikler kattı. Kimlik bilincim bütün yerelliklerden uzaklaşarak en üst çerçeveye, bütün kimlikleri kucaklayan bir anlayış seviyesine ulaştı.”

“Yeni bir eğitim, yeni bir çevre, yeni insanlar ve tabi ki yeni fikirler ile iç içe olmak büyük bir şans ve güzellik. Sonunda; sorumluluk almayı, ayaklarımın üzerinde durmayı, zorluklarla mücadele etmeyi, uyum içinde olmayı, birlikte hareket etmeyi başarmak oldu”.

“Hareketlilikten önce zaten farklı sosyal ve kültürel gruplarla iletişimim vardı, fakat bu iletişim seviyemin uluslararası bir boyuta taşınması sayesinde çoğu konuda kendimi daha rahat hissediyorum”.

5. SONUÇ

Bu çalışmanın sonucunda Erasmus+ Değişim Programı ile yurtdışı tecrübesi edinen genç bireylerin mevcut kimlik bilinçlerinde önemli değişikliklerin meydana geldiği anlaşılmıştır. Bireysel edinimler ve toplumsal edinimler bakımından ele alınan sürenin genişliği ve elde edilen bulguların neredeyse bütün katılımcılar için geçerliliği, bu değişim programının etkilerinin hem kısa vadede hem de uzun vadede etkili olduğunu göstermektedir.

Değişim programları aracılığı ile yurtdışına çıkma fırsatı elde eden bireylerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır; bu durum neticesinde uluslararasılaşma ve kültürlenme artmakta, mevcut kimlik farkındalıklarında olumlu yönde büyük değişiklikler yaşanmaktadır. Her ne kadar çıkış noktası olan Mardin’de bireylerin farklı kültürlerle etkileşim imkanı olsa da bu tecrübeyi farklı bir ülkede yaşamak; bir yandan yeni ortamın ortaya koyduğu zorluklarla uğraşırken öte yandan yeni eğitim ortamında farklı bir dilde eğitim görme durumu ve buna ek olarak o eğitim ortamında bulunan farklı ülkelerden gelen öğrencilerle uyum süreci, hareketliliğe katılan öğrencilerde hem bireysel hem de toplumsal gelişim sağlamıştır. Katılımcıların ulusal veya yerel kimlikleri bu tecrübe sonucunda uluslararası bir kimliğe bürünmüştür. Bireyler, buldukları sosyo-kültürel ortamın dışına çıkarak olayları farklı yorumlama becerisi edinmiş, kendi ülkelerindeki olaylara farklı bir bakış açısı ile bakmayı öğrenmiştir. Resnick (2005:7) bu durumu şu şekilde özetlemiştir: “Bazen evinizden binlerce kilometre uzakta olduğunuzda, çevrenizde gerçekleşmekte olan olaylara başka bir gözle bakmaya başlarız”.

Bu çalışmada çok açık bir şekilde görülmüştür ki Erasmus+ Değişim Programı ortak bir yükseköğretim alanı oluşturmada büyük bir başarı elde etmiş, ve program aracılığı ile Avrupa tecrübesi edinen bireyler ortak bir “Avrupalı” kimliğini benimsemiştir. Her ne kadar Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde gecikmeler devam ediyor olsa bile eğitim alanında büyük oranda Avrupalılaşma olayı gerçekleşmiştir. Bireylerin kimliksel aidiyet hissi artık yerel veya bölgesel olmanın dışına çıkıp küresel bir seviyeye ulaşmıştır. Kültürel aidiyet bariyerleri aşıldığı durumda bireylerin herhangi bir ülkede rahatça yaşayabileceğini görmesi,

gelecekte iş planlaması yapılırken serbest bir şekilde Avrupanın herhangi bir yerine gidilebileceğini anlaşılır kılmış, bu da yeni iş alanları bulma konusunda kolaylık sağlamıştır.

Yeni bir sosyal ortama girerken bireylerin karşılaşmış oldukları kültürel farklılıkları benimsemesi veya yeni arkadaşlık edinimi tecrübelerinde kıstas olarak etnisite, din, siyasi görüş ve benzeri aidiyetleri ön planda tutmaması etkili iletişimi pekiştirmiş ve olumlu etkileşim sonucunu doğurmuştur. Hareketlilik esnasında kültürel karşılaşmalarda iki taraf da etkileşime açık olduğu için kültürlerarası bilgi alışverişi kolaylaşmış, katılımcıların yeni ülke, yeni ortam tecrübesi kültürel kimlik gelişimini pekiştirmiştir.

Kültürlerarası karşılaşmalarda toplumlar birbirinin kültürel özelliklerinden öyle ya da böyle etkilenmiş, bireysel boyutta başlayan etkileşim toplumsal boyutlara ulaşmış ve böylece bir topluma has özellikler farklı toplumlarca da benimsenmiştir. Hindistan'dan Çin'e giden Budist keşişlerin kayıtları, o dönemlerde din eksenli bir etkileşimin mevcut olduğunu, ve bu etkileşimin diğer alanlara da sıçrayabildiğini göstermiştir. Bu etkileşimin öncelikle Orta-Güney-Güneydoğu Asya coğrafyasında, sonrasında ise dünya tarihinde büyük etkilerinden söz etmek mümkündür.

Kültürlerarası etkileşimde adaptasyonun gerçekleşebilmesi için iki birey arası iletişimde en önemli unsur olarak dil öne çıkmış, kültürel farklılıklardan dolayı bu karşılaşmanın aslında bireyde olumlu etkiler bırakarak yeni bir kimlik oluşumuna yol açtığı söylenebilir. Oluşan bu yeni kimlik sayesinde birey daha sonra gireceği ortamlara daha kolay uyum sağlayabilmekte, karşılaştığı zorlukları daha kolay bir şekilde aşabilmektedir. Günümüzde, aslında kültürlerarası etkileşimin teşviki amacıyla önem verilen değişim programları, yükseköğretimdeki bireylerin ileriki yaşamlarında karşılaşabilecekleri her türlü kültürel farklılıklarla veya mesleki zorluklarla başa çıkması hedeflenmektedir. Eğitim gördüğü ülkeden farklı bir ülkede eğitiminin bir bölümünü veya iş hayatının bir bölümünü geçirme fırsatı yakalayan bireyler, gittikleri ülkenin kültürel, siyasal, ekonomik, vb. faktörleriyle başa çıkmayı öğrenebilmekte, ülkesine döndüğünde oluşturduğu yeni kimlik sayesinde daha etkili bir birey olmayı başarabilmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre katılımcıların büyük bir bölümünün Kürt kökenli olduğu görülmüştür. Bu konuyla ilgili daha detaylı bir çalışma yapılabilir; üniversitedeki dağılım göz önünde bulundurulurken Türk, Kürt, Arap ve diğer gruplar arasında çok büyük farklar olamamasına ve uygulanan değerlendirme ölçütlerinde herkesi kapsayıcı şartlar olmasına rağmen bu programdaki dağılımın neden böyle olduğu konusu araştırılmalıdır. Ayrıca katılımcıların Avrupa'daki yaşamı takdir ettiği varsayıldığında orda gördükleri farklı yaşam biçimlerine (evlenmeden çocuk sahibi olup aile yaşamı sürdürme, herhangi bir dine ait olmama, eşcinsellik, vb.) nasıl yaklaştıkları ve bunları kendi ülkelerinde yapmayı tercih edip etmeyecekleri konusu da sonraki çalışmalarda araştırılabilir. Araştırılması gereken bir diğer önemli konu ise Mardin Artuklu Üniversitesi'nde ve belki diğer üniversitelerde Erasmus+ değişim programından faydalanmaya hak kazandığı halde aile baskısı veya ekonomik çekinceler nedeni ile feragat eden öğrencilerin durumudur.

KAYNAKÇA

- Adler, P. (2002). "Mediate.com", <https://www.mediate.com/articles/adler3.cfm>, y.y. , t.y. , Web. 21.02.2019.
- Alred, G. & Byram, M. (2002). The Year Abroad Ten Years On. In: S. Cormeraie, D. Killick & M. Parry (eds.), *Revolutions in Consciousness. Local Identities, Global Concerns in 'Language & Intercultural Communication'*, Leeds University Press, Leeds, 291-300.
- Anthony Smith, *Milli Kimlik*, Çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.
- Arlt, H. (2009). *Culture, Civilization and Human Society*, Eolss Publications, Oxford.
- Bauman, Z. (2000). *Siyaset Arayışı*, Çev. T. Birkan, Metis Yay, İstanbul.
- Bilgin, N. (1999). *Kollektif Kimlik*, 2. Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Blankers, B. & Zweynert, J. & Weingärtner, J. & Ehlers, J.P. , Experiences with a First International Programme (Philosophy, Politics and Economics – PPE) at Witten/Herdecke University, *International Journal of Higher Education*, S:7, (2018), 135-142.
- Cai, D.A., & Rodriguez, J.I. (1966-7). Adjusting to Cultural Differences: The Intercultural Adaptation Model. *Intercultural Communication Studies*, VI: 2
- Özyurt, C. (2005). *Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılık*, Açılım Kitap, İstanbul.
- Dalbay, R.S. & Avcı, N. (2018). Kimlik İnşasına Temel Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye'ye Yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 17-39.
- Dalbay, R.S., Kimlik ve Toplumsal Kimlik Kavramı, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.31, 2018/2, 161-176.
- De Wit, H. (2002). *Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: A Historical, Comparative and Conceptual Analysis*, Greenwood Press, Westport, Conn: Praeger: s.5.
- Dowling, S. J. (2011). *Constructing Identity*. Yüksek Lisans Tezi. Georgia State University. Georgia/USA, 1-2.
- European Commission, (2012). *The Development of European Identity/Identities: Unfinished Business*. Web: 30.03.2019. https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/development-of-european-identity-identities_en.pdf
- Fanshawe, S. & Sriskandarajah, D. (2010). 'You can't put me in a box'. Super-diversity and the end of identity politics in Britain. Institute for Public Policy Research, IPPR, London.
- Giddens, A. (1991). *Modernite ve Bireysel Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, Çev. Ümit Tatlıcan, Say Yayınları, Ankara, 2010, 102-103.

- Göka E. & Beyazyüz, M. (2005). “Yeni Dünya Düzeninin ‘Kimlik Siyaseti’: Psikolojik Bir Bakış Denemesi”, *Türkiye Günlüğü*, S. 83, 17-26.
- Gözübüyük, T.M. (2014). Kimlik/lerin Seyrine Bir Keşif, *Dergipark.gov.tr*, 20(77), 83-84.
- Hall, S. (1996). Who needs identity? In: S. Hall & P. du Gay (eds.), Questions of cultural identity, Sage Publications, London, 1-18.
- Higgins, C. (2011). *The Formation of L2 Selves in a Globalizing World*, Christina Higgins (ed.) in “Identity Formation in Globalizing Contexts: Language Learning in the new Millennium” (p. 1-21), Hubert & Co. GmbH & Co. KG, Göttingen.
- Huntington, S.P. (1995). *Medeniyetler Çatışması*, Vadi Yayınları, İstanbul.
- İslamoğlu, A. H., ve Alınçık, Ü., (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Kehm, B. M. (2005). The Contribution of International Student Mobility to Human Development and Global Understanding, *US-China Education Review*, Jan. 2005, Volume 2, No. 1, ERIC.
- Kenan, S. (2012). Üniversite. *TDV İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, ss. 338-348.
- Kim, Y.Y., & Ruben, B.D. (1988). Intercultural transformation: A systems theory. In Cai, D.A., & Rodriguez, J.I. (1966-7), Adjusting to Cultural Differences: The Intercultural Adaptation Model. *Intercultural Communication Studies*, V:2
- Kim, Y.Y. (1992). Development of intercultural identity. Paper presented at the annual conference of the International Communication Association, Miami FLA.
- Kim, Y.Y. (1979). Toward an Interactive Theory of Communication-Acculturation, *Communication Yearbook*, 3, 435-453.
- King, R. and Ruiz-Gelices, E. (2003). International Student Migration and the European Year Abroad: Effects on European Identity and Subsequent Migration Behaviour’, *International Journal of Population Geography*, Vol. 9(3), 229-252.
- Martino, M. (2018). “Role of University Cooperation in the Formation of Universal Identity and Common Understanding”, E.V. Victorava (Ed.), *Modern European Identity Formation in the Framework of the EU Integration: Social and Cultural Dimensions*, (s13-14), Publishing House of Saint-Petersburg State University of Economics, Saint Petersburg.
- Montuori, A. & Fahim, U. (2004). Cross-Cultural Encounter as an Opportunity for Personal Growth, *Journal of Humanistic Psychology*, SAGE Publications, California .
- Neumann, S. (2012). *Identity Construction in Intercultural Encounter*, Master Thesis, Tilburg University, Tilburg/the Netherlands. p. 18.
- Oğuz, E.S. (2011), Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S: 2, s.123-139.

- Özgül, M., Kolektif ve Bireysel Kimlikler Bağlamında Sosyal Bütünleşme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 28, (2017/3), s.383-400.
- Özlem, D. (2000). *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İstanbul: İnkılap.
- Resnick, P. (2005). *The European Roots of Canadian Identity*. Peterborough: Broadview Press.
- Robertson, R. (1995). Glocalization. Time-Space and Homogeneity Heterogeneity. In: Mike Featherstone, Scott Lash and Roland Robertson (eds.), *Global Modernities*, London: Sage Publications, 25-44.
- Sen, T. (2004). The Travel Records of Chinese Pilgrims Faxian, Xuanzang, and Yijing: *Sources for Cross-Cultural Encounters Between Ancient China and Ancient India*, Education About ASIA: Volume 11, No:3
- Sussman, N.M. (2001). Return migration and identity: A global phenomenon, a Hong Kong case. Hong Kong: Honkong University Press.
- Şimşek, U. ve İlğaz, S. (2010). Küreselleşme ve Ulusal Kimlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (1), 189-199
- Taşçı Kaya, G.(2014). Yükseköğretimin uluslararasılaşması ve küresel hareketlilik, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 39, 195-199.
- Taylor, J. A. & Henao. V. M. (2006). Intercultural Competence Without International Experience, from the presentation given at the 9th ELT Conference, Bogota, Colombia: ERIC.
- Türkbağ, A. U. (2003). "Kimlik, Hukuk ve Adalet Sorunu", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Yıl: 6, sayı: 23, Mayıs-Temmuz, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Van Mol, C. (2011). The Influence of European Student Mobility on European Identity and Subsequent Migration Behaviour'. In Dervin, F. (ed.), *Analysing the Consequences of Academic Mobility and Migration*, Cambridge Scholars, Newcastle.
- Vertovec, S. (2006). The emergence of Super-Diversity in Britain. COMPAS - Centre on Migration, Policy and Society, University of Oxford, pp.1-36.
- Veveşe, V., Resentini, C., Alfaya, M. G., Mejuto, A. M. (2017). Cultural Adaptation of Erasmus Students in Latvia and Host University Responsibility, *Economics and Culture*, 14, 44-54.
- Ward, C. A., Bochner, S. & Furnham, A. (2001). *The Psychology of Culture Shock*, Routledge, Hove.
- Wit, H. (1995). Education and Globalization in Europe: Current Trends and Future Developments, *Frontiers Journal*, Vol-1 – 02 (ERIC)
- Yılmaz, İ. (2009). "Kültürel Zenginlik Bakımından Mardin", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Sayı:1, ss. 53.

Yapıcı, A. (2004). Din Kimlik ve Ön Yargı Biz ve Onlar, Karahan Kitabevi, Adana.

EK 1. : Anket

ARAŞTIRMA ANKETİ

Değerli Katılımcı, Aşağıda yer alan anket formundaki bilgilerden gerçekleştirilecek olan Yüksek Lisans çalışmasında yararlanılacaktır. Anket soruları genel olarak değerlendirileceği için isminiz istenmeyecektir. Anketin amacı Erasmus+ Değişim Programı aracılığı ile artan etkileşimin yurt dışında belli bir süre eğitim gören veya staj yapan Lisans, Yüksek Lisans veya Doktora öğrencilerinin kimlikleri üzerine etkilerini değerlendirmektir.

Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederim.

SİDAR BOZKUR

Mardin Artuklu Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Öğrencisi

Not: Bu anket 5 bölümden oluşmaktadır. 1. Bölümde anket açıklaması ve anketör bilgilerinden, 2. Bölümde “Bireysel Edinimler” 3. Bölümde “Toplumsal Edinimler”, 4. Bölümde “Hareketlilik Öncesi”, 5. Bölümde ise “Hareketlilik Esnasında ve Sonrasında” gerçekleşen süreçler ile ilgili açık uçlu sorular yer almaktadır.

1. Okumakta Olduğunuz / Bitirdiğiniz Bölüm:

2. Cinsiyetiniz: Erkek Kadın Diğer:

3. Etnik Kökeniniz: Türk Kürt Arap Diğer: _____

4. Eğitim Seviyeniz: Lisans Yüksek Lisans Doktora

5. Gidilen Ülke:

6. Kalış Süresi: 0-3 ay 3-6 ay 6-10 ay

7. Yaşınız: _____

8. Daha Önce Erasmus+ Değişim Programından Faydalandınız Mı?

Evet Hayır

Bireysel Edinimler: Bu bölümde verilen durumlara göre kendinize en yakın bulduğunuz seçeneği işaretleyiniz. (1- Kesinlikle Katılıyorum, 2-Katılıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılmıyorum)

1. Bireysel sorumluluk bilincim gelişti
2. Olayları farkı açılardan değerlendirme bilincim gelişti
3. Kendime olan güvenim arttı
4. Tek başıma daha doğru kararlar verebiliyorum
5. Çevremdeki insanların sorunlarına farklı bir bakış açısıyla çözüm buluyorum
6. Sosyal sorumluluk projelerinde daha aktif rol almaya başladım
7. Kitap okuma, araştırma ve kendimi geliştirme konusunda daha çok çaba sarf ediyorum
8. Daha planlı ve düzenli çalışmaya başladım
9. Farklı kültürdeki insanlarla daha çok iletişim kurmaya başladım
10. Dünya tarihini daha çok merak etmeye başladım

Toplumsal Edinimler: Bu bölümde verilen durumlara göre kendinize en yakın bulduğunuz seçeneği işaretleyiniz. (1- Kesinlikle Katılıyorum, 2-Katılıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılmıyorum)

1. Siyasal olayları yorumlama biçimim değişti
2. Dini aidiyetimi sorgulamaya başladım
3. Vatandaşlık aidiyetimi sorgulamaya başladım
4. Etnik aidiyetime bağlılığım arttı
5. Farklı kültür, din ve yaşam tarzlarına bakış açım değişti
6. Birlikte yaşama, aile bağları gibi kavramlara daha çok önem vermeye başladım
7. Önyargılarla hareket etmenin yanlış olduğunu daha iyi kavradım
8. Bireysel hakların milli/toplumsal değerlerden daha önemli olduğuna inanmaya başladım
9. Uluslarlar arası ilişkilerin (sosyal, siyasi, ekonomik) önemini daha iyi anladım
10. Hareketlilik sonrasında Kendimi daha çok Avrupalı hissediyorum.

Hareketlilikten Önce: Lütfen bu bölümdeki soruları Erasmus+ değişim programından faydalanmadan önceki tecrübeleriniz çerçevesinde cevaplayınız.

1. Hareketliliğe başvurmanızı teşvik eden temel sebebi açıklayınız?
2. Hareketlilikten önce içinde bulunduğunuz gruptaki sosyal, kültürel, etnik, siyasi vb.

aidiyetlerdeki yaygın eğilim ne yöndeydi?

3. Hareketliliğe katılmadan önce kendinizi nasıl tanımlardınız? (etnik, kültürel, siyasi, dini, sosyal vb. aidiyetler bakımından?)
4. Hareketlilik öncesinde Erasmus+ değişim programından beklentileriniz nelerdi?
5. Hareketlilikten önce kendinizi ulusal bir aidiyet bakımından nerde görüyordunuz?
6. Kendi ülkenizdeki sosyal ortamınızda farklı kültürlerle iletişiminiz var mıydı?
7. Farklı kültürden olan bireylere bakış açınız neydi?
8. Kendi ülkenizde ulusal kimlikten (sınırları içinde bulunduğunuz ülkenin baskın kimliği) bağımsız bir şekilde ait olduğunuz bir yerel kimliğiniz mevcut muydu?
9. Yurtdışına çıkmadan önce farklı kültürlerle etkileşime bakış açınız neydi?
10. Yeni bir ortama girdiğinizde karşılaştığınız olası sorunların üstesinden nasıl geleceğinize dair bir fikriniz var mıydı?

Hareketlilik Esnasında ve Sonrasında: Lütfen bu bölümdeki soruları Erasmus+ değişim programından faydalanyorken veya program bittikten sonra edindiğinizi tecrübeleriniz çerçevesinde cevaplayınız.

1. Gittiğiniz ülkeye vardığınızda kültürel uyum ve aidiyet konusunda kendinizi nasıl hissettiniz?
2. İçinde büyüdüğünüz kültürden farklı bir kültürel ortama girdiğinizde adaptasyon sorunu yaşadınız mı?
3. Misafiri olarak bulunduğunuz ülkede etnik aidiyetinizden dolayı herhangi bir kısıtlamaya maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz? Evet ise nasıl?
4. Misafir olduğunuz ülkede kendi ülkenizden gelen öğrenci gruplarıyla vakit geçirmeyi tercih ettiniz mi?
5. Yurtdışında geçirdiğiniz süre zarfında dahil olduğunuz arkadaş gruplarını seçerken mevcut siyasi, milli, dini vb. görüşlerinizin ne ölçüde etkisi oldu?
6. Misafir olduğunuz ülkedeki sosyalleşme tercihlerinizde hayalinizde canlandırdığınız ideal bir kolektif (toplumsal) kimliğin etkisi oldu mu?
7. Bireysel kimliğinizin gelişimi için hareketlilik esnasında piyano çalmak, resim çizmek, şarkı söylemek vb. etkinliklerden herhangi biriyle uğraşabildiniz mi? Bunu kendi ülkenizde yapabileceğiniz olanağınız var mıydı?
8. Misafir olduğunuz ülkede geçirdiğiniz zaman sonrasında ülkenize döndüğünüzde yerel ve ulusal kimliklerinizi bir kenara bırakarak küresel veya uluslararası bir kimlik aidiyetine geçiş yaptığınızı

söylemek mümkün müdür?

9. Farklı bir yaşam tarzına maruz kalma nedeni ile zor şartlarla mücadele etmek zorunda kalmanızın kişisel gelişiminiz üzerinde olumlu etkilerinden bahsetmek mümkün müdür? Bu değişiklikleri biraz detaylandırabilir misiniz?

10. Erasmus+ değişim programı aracılığı ile farklı bir ülkede eğitiminizin bir bölümünü tamamlama şansı yakalamış olmanız, uluslararasılaşmış bir birey olarak mevcut kimlik bilincinize ne tür farklılıklar katmanızı sağlamıştır?

ÖZGEÇMİŞ

Sidar Bozkur, 28 Nisan 1985 yılında Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde doğdu. İlköğretiminin büyük bölümünü Silvan'daki çeşitli okullarda okudu, son senesini Batman'da tamamladı. Lise eğitimini Batman Anadolu Lisesi'nde Yabancı Diller Bölümü'nde tamamladı. Üniversite hayatına ilk olarak Mersin Üniversitesi'nde başladı, orda bir yıl okuduktan sonra Dicle Üniversitesi'ne geçiş yaptı. Lisans eğitiminin bir yılını Danimarka'daki University College Sjealland Teacher Training College'da geçirdikten sonra Dicle Üniversitesi'ne geri geldi ve Haziran 2012'de lisans derecesini aldı. Diyarbakır ve Mardin'de bulunan özel dil okullarında İngilizce eğitimi verdikten sonra 2013 yılında Mardin Artuklu Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başladı ve halen bu pozisyonda mesleğine devam etmektedir. Erasmus Değişim Programını üniversitede başlatan kişi olup halen bu birimde kurum koordinatörlüğü yapmaya devam etmektedir. 2015-2016 akademik yılında Mardin Artuklu Üniversitesi'nin Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında master öğrencisi olarak kabul edildi.

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İNTİHAL RAPORU

TezBaşlığı: "Erasmus+ Değişim Programı ile Artan Etkileşimin Gençlerin Kimliği Üzerine Etkileri"

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, ana bölümler ve sonuç kısımlarında oluşan toplam 56 sayfalık kısmına ilişkin 15/04/2019 tarihinde tez danışmanım tarafından "turnitin" adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı alıntılar dahil %12.

Uygulanan Filtrelemeler:

Kaynakça hariç

Alıntılar dahil

5 Kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç açıklamalar

Açıklamalar.....
.....

Mardin Artuklu Üniversitesi "turnitin" adlı intihal tespit programı sonucunda; azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı: Sıdar BOZKUR

Öğrenci No:15759004

Programı: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Statüsü: Yüksek Lisans

Tarih ve İmza

15.04.2019

Danışman Onayı

Dr. Öğr. Üyesi Zelal Başak KIZILKAN

A.B.D. Başkanı Onayı

Dr. Öğr. Üyesi Zelal Başak KIZILKAN

